

«ТІЛДІҢ МЕРЕЙІН
АСЫРАТЫН ДА, ҚҰТЫН
ҚАШЫРАТЫН ДА - ӨЗІМІЗ»

2-БЕТ

АЭС:
ПІКІРЛЕР ҚАЙШЫЛЫҒЫ
ШИЕЛЕНІСІП ТҰР

4-БЕТ

ҚАРАЛЫ СЫРЛАР

8-БЕТ

«ЗАҢ» МЕДИА-КОРПОРАЦИЯСЫ

БІЗГЕ
30
1994-2024

• СҰХБАТ

Мақсат ХАЛЫҚ,
Progente экономикалық зерттеу
орталығының жетекшісі,
GSB UIB бизнесті талдау
орталығының сарапшысы:

«ШАЛА
ЖОСПАРЛАР
ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ
САПАЛЫ
АТҚАРЫЛУЫНА
САЛҚЫНЫН
ТИГІЗЕДІ»

– Президент жолдауларының
жолбасшымызға айналып келе
жатқаны рас. Жыл сайын халыққа
ұсынылатын стратегиялық маңыз-
ды құжатта ел дамуына серпін бер-
ер, елдік мәселелерді шешуге ықпал
етер тапсырмалар беріліп, бағыт-
бағдар көрсетілетіні белгілі. Ал осы
тапсырмалардың орындалуы қалай?

– Кез келген жолдаудың өзіндік сал-
мағы, маңызы бар. Президент жолдаула-
рында әр жылы қоғамды алға жылжытуға
бағыт беретін жаңа бастамалар көтеріліп,
қай салаға басымдық берілетіні айқын-
далады. Мәселен, бытырғы жолдау
«Әділетті Қазақстанның экономикалық
бағдары» деген тақырыппен танысты-
рылып, басты назар экономиканы жан-
дандыру, өндірісті дамыту, отандық кәсіп-
керлерді қолдау, әрі осы басымдықтардың
бәрін әділдікке сүйене отырып қолға алу
мақсат етілді.

Жолдауда Қазақстанның жалпы ішкі
өнімін арттыру межеленген болатын. Осы
ретте Президентіміз құзырлы органдарға
кемі 6-7 пайыз өсім болуы керек деген
тапсырма бергені есте. Биыл бұл көрсет-
кішке жету өте қиын. Дегенмен, мәселені
бұлай төтесінен қою арқылы Мемлекет
басшысы құзырлы орындардың жұмысын
ширатып, елдің тұрмыс-тіршілігін көпке
созбай жандандыру мақсатын көздегені
шындық.

Сондай-ақ құжатта өндірісті дамыту,
өндірісі дамыған елдердің қатарына қо-
сылуға бағытталған тапсырмалар да кө-
терілген. Отандық өндірістің өрістемей
отырғаны – жылдар бойы айтылып,
жазылып келе жатқан үлкен мәселе. Сон-
дықтан бұл мәселенің жолдауда көрініс
табуы орынды, ретті. Бұл бағыттағы жұ-
мыстар жүйелі, жедел қолға алынуы керек
еді. Соған орай Өнеркәсіп және құрылыс
министрі Қанат Шарлапаевпен кездесуде
«экономиканың қай саласында нақты өн-
дірісті дамыту көзделген? Қай салаларды
сыртқы импорттан қорғауымыз керек?»
деген сауалдарымды қойдым. Министр
мұндай тізімнің әлі жасалмағанын, өн-
дірістің қай саласына басымдық беру
жағы айқындалмағанын айтты.

(Соңы 5-бетте)

✉ zangazet@mail.ru

№67 (3696)
3 қыркүйек 2024

ЗАҢ газеті

ZANMEDIA.KZ

Қоғамдық-саяси, құқықтық газет

• БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

Қасым-Жомарт ТОҚАЕВ, Қазақстан Республикасының Президенті:

«ЗАҢ МЕН ТӘРТІП ИДЕОЛОГИЯСЫН ОРНЫҚТЫРУ МІНДЕТ»

Кеше сегізінші шақырылған Парламенттің үшінші сессиясы ашылып, онда Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев ел халқына дәстүрлі жолдауын жасады. Бұл арнауында Президент елдің әлеуметтік-экономикалық әл-ауқатын арттырып, сапалы ұлт және бәсекеге қабілетті мемлекетке айналуымызға тұғыр болатын шараларды белгілеп берді. Экономиканы диверсификациялау, шағын және орта бизнесті қолдау жүйесінде қалыптасып отырған олқылықтарды атап, оларды жоюдың нақты жолдарын ұсынды. Қабылданатын заңдардың бағытын да айтты. Осылардың барлығы еліміздің даму бағытының тоғыз басымдығы ретінде жіктелді.

(Соңы 3-бетте)

• БАСТАМА

РОБОТ СОТ ОРЫНДАУШЫЛАР ҚЫЗМЕТКЕ КІРІСТІ

2024 жылдың 20 тамызынан бастап еліміздің Әділет министрлігі іске қосқан робот сот орындаушы бүгінге дейін 907 млн теңге сомаға 45 мыңнан астам атқарушылық іс қозғады. Осының нәтижесінде ел азаматтары жеке сот орындаушыларының қызметіне төленетін төлемнің 25%-ын төлеуден босатылып, 226 млн теңгесін үнемдеді. Бұл жүйе азаматтарға жыл сайын 5 млрд теңгеге жуық қаражатын үнемдеуге мүмкіндік береді.

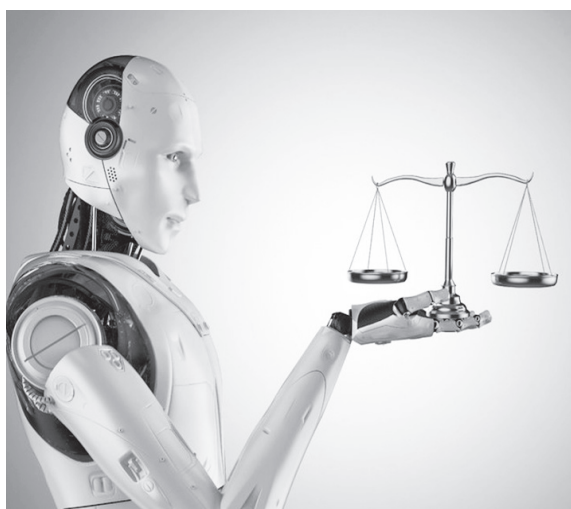
Қазіргі уақытта Мемлекет басшысының тапсырмасына сәйкес азаматтардың қарыз жүктемесін азайту және Әділет органдарының жұмысын одан әрі цифрландыру мақсатында заңнамаға тиісті өзгерістер енгізілді.

Әділет министрі Азамат Ескараев ҚР Президентінің құқықтық мәселелер жөніндегі көмекшісі Ержан Жиенбаевқа және Сот әкімшілігінің басшысы Наиль Ахметзакировка Digital Justice жобалар топтамасын, оның ішінде «робот сот орындаушының» жұмысын таныстырды.

Айта кетейік, бұрындары жеке тұлғалар хабарлама уақытылы келмегендіктен айыппұл алғанын білмей қалатын жағдайлар жиі кездесетін. Оның үстіне, қарыз уақытында өтелмеген жағдайда

жеке сот орындаушысына айыппұл сомасының 25 пайызын қосымша төлеуге мәжбүр болған. Енді азаматтар бұл шығындардан және сот орындаушыларға барудан босатылып, уақыты мен қаржысын біршама үнемдей алады. Осылайша, 20 АЕК-ке дейінгі сомада жеңілдетілген іс жүргізуді қозғағаннан кейін азаматтар 1414 нөмірінен SMS-хабарламалар мен EGOV Mobile қосымшасы арқылы іс туралы толық ақпарат бар push-хабарламалар алады.

Азаматтарға ыңғайлы болу үшін қарызды онлайн төлеу мүмкіндігі енгізілді. Соның нәтижесінде адами факторлар толығымен жойылып, оның орнына робот жұмыс істейді. Бұл жоба сот орындаушыларымен байланысу қажеттілігін бол-

дырмай-ақ, барлық әрекеттер онлайн режимде жүзеге асырылатын болады. Сонымен қатар, іс жүргізуді тоқтату және қамауға алуды тоқтату үшін түбіртек пен басқа да растайтын құжаттарды көрсетудің қажеті болмайды.

Атқарушылық құжаттың талаптары күнтізбелік 30 күн ішінде орындалмаған жағдайда (оңайлатылған іс жүргізу бойынша) іс жеке сот орындаушысына орындау үшін беріліп, одан кейінгі атқарушылық әрекеттер жалпы тәртіпте жүзеге асырылады.

Сондай-ақ, азаматтарға жеке сілтеме бойынша алынған SMS-хабарлама немесе push-хабарлама мәтіні порталында материалды жеке сот орындаушысына беру арқылы оңайлатылған атқарушылық іс жүргізу процесінен бас тарту функциясы қолжетімді екенін ескертеміз.

Естеріңізге сала кетейік, «робот сот орындаушы» жобасы пилоттық режимде ең алғаш Тараз қаласында іске асырылған болатын. Қазіргі таңда жобаның тиімділігі арқасында бүкіл Қазақстан аумағында қолжетімді. Әділет министрлігі алдағы уақытта да цифрландыру бағытындағы жұмыстарын жалғастыратын болады.

Әділет министрлігінің
баспасөз қызметі

• ПАЙЫМ

• КИЕ

БҰЗЫЛҒАН ҚҰҚЫҚТЫ ҚАЛПЫНА КЕЛТІРУ – ӘДІЛДІК

Қазақстан Республикасы Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің Жетісу облыстық департаменті тарапынан азаматтар мен мемлекеттік қызметшілердің құқығын қалпына келтіру және қорғау өзекті мәселе қатарында. Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің негізгі мақсаты – халыққа сапалы мемлекеттік қызмет көрсету.

Департамент жұмысының басты бағытының бірі мемлекеттік органдармен өзара іс-қимыл жасайтын азаматтардың құқығын қорғауға бағытталған. Осыған орай азаматтар өз құқығы бұзылған жағдайда департаментке жүгіну арқылы қолдау мен қорғау ала алады. Сол себепті, мемлекеттік қызметтерге қол жеткізуді қиындататын немесе азаматтардың құқығын іске асыруда кедергі тудыруы мүмкін кейбір мемлекеттік қызметшілердің әрекетіне немесе әрекетсіздігіне қатысты шағымдарды қарауға ерекше назар аударылады. Департамент өтініштерді жедел қарауды қамтамасыз етеді және бұзушылықтарға жол берген лауазымды тұлғаларды жауапкершілікке тарта отырып, бұзылған құқықтарды қалпына келтіру бойынша шаралар қабылдайды.

Азаматтар мен мемлекеттік қызметшілер құқығы бұзылмас үшін Жетісу облыстық департамент заңнамаға енгізілген өзгертулер мен толықтырулар туралы түсіндіру жұмыстарын тұрақты өткізеді. Құқықтық сауаттылық деңгейін және тұрғындар мен қызметшілердің өз құқы мен міндеттері туралы хабардар болуын арттыруға бағытталған семинарлар, конференциялар мен жеке қабылдаулар ұйымдастырады. Жастармен және жаңадан мемлекеттік қызметке қабылданған қызметкерлермен жұмыс істеуге ерекше көңіл бөлінеді. Бұл мемлекеттік басқарудың жаңа, неғұрлым ашық және жауапты мәдениетін қалыптастыруға ықпал етеді.

Биылғы жыл басынан бастап департаментте мемлекеттік қызмет саласындағы мемлекеттік бақылау бағыты бойынша азаматтардан түскен 179 өтініш қаралды. Нәтижесінде 16 азаматтың дәлелдері расталып, құқығы қалпына келтірілді. Сонымен қатар, құқық бұзушылық фактісіне жүргізілген тексеруден кейін мемлекеттік органдар мен ведомстволық бағынысты ұйымдардың 17 қызметкері тәртіптік жауапкершілікке тартылды, оның ішінде:

- 6 мемлекеттік қызметшіге мемлекеттік қызметке кір келтіретін тәртіптік теріс қылықтар жасағаны үшін;

- 11 мемлекеттік қызметшіге Қазақстан Республикасы мемлекеттік қызметшілерінің Әдеп кодексінің тармақшаларын бұзғаны үшін;

- 6 тәртіптік іс Әдеп жөніндегі кеңеспен тоқтатылса, 1 лауазымды тұлға әкімшілік жауапкершілікке тартылды.

Қазақстан Республикасының Еңбек кодексінде белгіленген талаптарға сәйкес мемлекеттік қызметшінің жұмыс уақыты аптасына 40 сағатты, яғни, күніне 8 сағатты құрайды. Қалыпты жұмыс уақытын сақтау және үстеме жұмысқа жол бермеу еңбекті ұйымдастыруда міндетті. Қызметкерлерді үстеме жұмысқа тарту заңнамамен қатаң реттеледі. Еңбек кодексіне сәйкес, үстеме жұмыс тек қызметкердің

жазбаша келісімімен және заңмен белгіленген жағдайда, мысалы, апаттардың, дүлей зілзала-лардың немесе басқа да төтенше жағдайлардың алдын алу үшін ғана рұқсат етіледі. Бұл ереже мемлекеттік қызметшілердің демалу құқығын қорғауға және олардың жұмыс уақытын сақтауға бағытталған. Мемлекеттік қызметкерлерді үстеме жұмысқа заңсыз тартқан жағдайда, жұмыс берушіге айыппұлмен қоса әкімшілік жазаға тарту сияқты жауапкершілік түрі көзделген. Сонымен қатар, қызметкер өз құқығын қорғау үшін еңбек инспекциясына немесе сотқа жүгінуге құқылы.

Биылғы жылдың I жарты жылдығында мемлекеттік қызметкерлердің үстеме жұмыс жасау жағдайларын ескеру мақсатында мемлекеттік органдарға қатысты қашықтан мониторинг жүргізілді. Мониторинг барысында 75 мемлекеттік қызметші жұмыстан тыс уақытта мемлекеттік мекемеде жұмыс атқарып отырғаны анықталып, оларға үстеме жұмыс кезеңдері үшін демалыс сағаттары беріліп, жұмыс режимі бойынша бұзылған құқықтары қалпына келтірілді.

Аталған бағыттағы жұмыстарды нәтижелі жүзеге асыру маңызды. Өйткені, бұл мемлекеттік қызметшілер арасында заң мен әділеттілік үстемдігі қажидатын бекітуге және мемлекеттік қызметке деген сенімді нығайтуға мүмкіндік береді. Азаматтар мен мемлекеттік қызметшілердің құқығын қалпына келтіру және қорғау жөніндегі жұмыс мемлекеттік органдарға деген сенімді нығайтуға, көрсетілетін қызметтердің сапасын арттыруға және мемлекеттік қызметшілердің кәсіби қызметі үшін қолайлы жағдай жасауға ықпал етеді.

Заңнамаға енгізілген толықтыруларға сәйкес, мемлекеттік қызметте икемді жұмыс кестесінің тәртібі бекітілген. Бұл мемлекеттік қызметшілер үшін белгіленген жұмыс уақытының нормасын сақтай отырып, өзінің жұмыс уақытын жеке қажеттіліктеріне немесе нақты жұмыс жағдайына сәйкес бейімдеу мүмкіндігі саналады. Басшылық пен қызметкердің өзара келісімі бойынша икемді жұмыс кестесін белгілеу, әсіресе, мүмкіндігі шектеулі, кішкентай балалары бар, қашықтан білім алып жатқан қызметкерлерге және қызметкерлердің басқа санаттарына қатысты. Икемді жұмыс уақыты режимі себептері, уақыт режимі және икемді жұмыс уақыты кезеңі көрсетілген жұмыскердің өтініші негізінде жұмыс берушінің актісімен белгіленеді. Мұндай режимді қолдану кезеңі алты айдан аспауы тиіс. Тараптардың келісіміне сай осы режимді қолдану кезеңі ұзар-тылуы мүмкін.

Қобылан МАНАП,
ҚР Мемлекеттік қызмет істері агенттігінің
Жетісу облыстық департаментінің
басшысы

Қазақстан Республикасы өз тәуелсіздігін алған бойда қазақ тілін мемлекеттік тіл деп жариялағаны баршамызға мәлім. Ел Конституциясының 7-бабының 1-бөлігінде «Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік тіл – қазақ тілі» деп көрсетілген.

«ТІЛДІҢ МЕРЕЙІН АСЫРАТЫН ДА, ҚҰТЫН ҚАШЫРАТЫН ДА – ӨЗІМІЗ»

Яғни, қазақ тілі – шие-леніскен дауларды бір ауыз сөзбен шешкен бабаларымыздың асыл мұрасы, ұлттық мәдениетіміз бен әдет-ғұрып, салт-санамыздың мәйегі болып табылады. Мемлекеттік тіл – елді саяси және рухани ұйыстырудың аса маңызды факторы.

Заң сапасы туралы сөз қозғағанда сол заң жазылатын тіл, оны қолдану мәдениеті, оған деген оң ықылас, қарымды қарекет мәселесі бірінші орында тұруы қажет. Заң тілінің нақты, бір мағыналы болуы, оның қоғамдық қатынастарды нәтижелі реттеуінің, толыққанды жүзеге асыруының маңызды кепілдіктерінің бірі Тілдің мәселесі – ұлттың мәселесі. Тіліміздің мерейін асыратын да, құтын қашыратын да – өзіміз. Қазақ тілі – Қазақстанда тұратын, оны Отаным деп қабылдайтын, өзін Қазақстанның патриоты деп есептейтін азаматтардың тілі.

Мемлекеттік мәртебеге ие болып отырған қазақ тілінің сот жүйесінде, мемлекеттік мекемелерде қолданылуы бүгінгі күнгі маңызды сұрақтың бірі. «Тіл туралы» заңның 13-бабында «Қазақстан Республикасында сот ісі мемлекеттік тілде жүргізіледі, ал қажет болған жағдайда, сот ісін жүргізуде орыс тілі немесе басқа тілдер мемлекеттік тілмен тең қолданылады» деп көрсетілген. Аталған заңның 14-бабында «әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер мемлекеттік тілде, ал қажет болған жағдайда, басқа да тілдерде жүргізіледі», – делінген.

Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілеттік берілген судья, органдар сот ісін жүргізу тілін өзгерту қажет болған кезде әкімшілік құқық бұзушылық туралы іс бойынша іс жүргізу тілін өзгерту туралы қаулы шығарады.

Жалпы, соттағы мемлекет-

тік тілдің мәртебесін көтеру үшін ынта мен ниет, отаншылдық сезім болса жеткілікті. Барлық облыстық соттарда, көп құрамды қалалық соттарда кез келген шараны, жедел кеңестер мен аралық отырыстарды, соттың жалпы отырысын толық мемлекеттік тілде жүргізу үшін кем дегенде бір зал дайындап, оны ілеспе аударма, дыбысжазу қондырғыларымен жабдықтап, білікті маман аудармашылармен қамтамасыз ету қажет деп ойлаймын.

«Мемлекеттік қызметке

Әрбір мемлекеттік мекеме басшылары құзырына сәйкес талап арыздарды және басқа да іс қағаздарды сотқа тек қана мемлекеттік тілде жолдауға ықпал етсе, мемлекеттік тілдің дамуына қосқан зор үлес болар еді. Қасиетті қазақ тілінің мәртебесін көтеріп, дамыту әр қазақстандықтың парызы, әрбір мекеме басшысы өз тарапынан басқаруындағы қызметкерлерден іс-құжаттарын мемлекеттік тілде жүргізуді талап етіп отырса, мекеме қызметкерлерінің де қазақ тіліне деген қызығушылығы оянып, қазақ

тек қана мемлекеттік тілмен» деген қағиданы судьяларға, кеңсенің басшы қызметкерлеріне мемлекеттік тілді білу дәрежесін анықтау үшін тиісті сынақтан өткізіп, лауазымына сәйкес мемлекеттік тілді міндетті түрде еркін білуін талап ету қажет.

Қазіргі күні республика соттарында сот төрелігін жүзеге асырушы судьялардың басым бөлігі қазақ тілін еркін меңгерген. Халық сотқа қазақ тілінде жүгінетін болса немесе өкілетті органдар тергеуді мемлекеттік тілде жүргізсе, барлық өңірлерде сот істерін қазақ тілінде қарауға қауқарлы судьялар жеткілікті.

тілінің мәртебесін өркендетуге сеп болады деп есептеймін.

Қай мемлекет болмасын, оның ең әуелі ұлықтайтын тілі – мемлекеттік тілі. Тіл – әлемдік қоғамдастықтағы мемлекеттердің басты белгілерінің бірі әрі ұлт руханиятының алтын қазығы. Сондықтан, мемлекеттік тілдің дамуын жан-жақты қолдау баршамыздың абыройлы міндетіміз деп түсінген абзал.

Болат ПАЗЫЛОВ,
Ақтау қаласы әкімшілік
құқық бұзушылықтар
жөніндегі
мамандандырылған
сотының судьясы

• БІТІМ

МЕДИАЦИЯНЫҢ МҮМКІНДІГІ МОЛ

Дала сотының негізгі мақсаты дауласқан тараптарды татуластыру, бітімгершілікке келтіру болған. Ата-бабаларымыздан қалған осы үрдіс қазіргі тәуелсіз Қазақстанда да өз жалғасын табуда.

Елімізде «Медияция туралы» заңның қабылдануына байланысты азаматтық-құқықтық, қылмыстық-құқықтық және әкімшілік-құқықтық салаларда дауласқан тараптарды татуластыруға, бітімгершілік келісімге келтіруге бағытталған іс-шаралар жүйелі түрде жүргізіліп отыр. Бұл шаралардың түпкі мақсаты басқалардың заңсыз әрекеттерінен зардап шеккен тұлғалардың материалдық және моральдық мүдделерін қорғап, оларға келген зиянның орнын «қағаз» жүзінде емес, нақты түрде толтыру, бұзылған құқықтары мен бостандықтарын қайтадан қалпына келтіру.

Қазіргі таңда елімізде татуластыру рәсімдерін дамыту – дауларды шешудің және азаматтар мен заңды тұлғалардың бұзылған құқықтарын қорғаудың басым бағыттарының бірі. Сондай-ақ бұл азаматтық-құқықтық саладағы жанжалдар мен дауларды шешудегі маңызды рәсімдердің бірі болып табылады. Медияция – дауды бейбіт жолмен шешудің артықшылығын пайдалануға мүмкіндік береді.

Сотқа түскен талап қою арыздар бойынша тараптар дауының бейбіт жолмен аяқталуына судья көп назар аударып, келісім рәсімін өткізеді. 2023 жылғы қыркүйектен бастап кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотында ерлі-зайыптылардың ара-

сындағы некені бұзу туралы талап қою бойынша азаматтық істер қаралады. Одан басқа осы сотта

мүлікті бөлу, жұбайын асырауына алимент өндіру, балалардың тұрғылықты жерін анықтау, балалардан бөлек тұратын ата-анасының, жақын туыстарының олармен қарым-қатынас жасау тәртібін айқындау, тағы да басқа кәмелетке толмаған балаларға қатысты азаматтық істер қаралады. Ақтөбе

облысының кәмелетке толмағандардың істері жөніндегі мамандандырылған ауданаралық сотының өндірісіне түскен талап арыздардың басым бөлігі неке бұзу туралы арыздар болып табылады. Неке бұзу туралы талап қою арыздары түскенде, келісім рәсімінде судьяның мақсаты – даудың себебін анықтау, ұрыстың басы неден басталғанын айқындау, татуласу амалын табу.

Өртүрлі себептермен неке бұзу туралы талап арыздар беріледі. Татуластыру рәсімінде тараптардың ішіндегісін шығаруына мүмкіндік беріледі. Екі жақтың мәселелерін анықтау үшін сұрақтар қойылып, олардың ашылуына, мәселенің оң шешілуіне ықпал етіліп, отбасын сақтау үшін жұбайлық өмірде жақсы естеліктер, бақытты сәттерді немесе материалдық жағдайды жақсарту үшін сұрақтар мен жауаптарды таразылағанда, ерлі-зайыптылардың көбісі отбасыларын сақтауға тырысқысы келетіндерін білдіріп, бір-біріне өкпелерін ашық айтып, болған кемшіліктеріне кешірім сұрап, ажыраспауға бір мүмкіндік беруді сұрайды.

Қорытындылай келе, татуласу – дауды шешудің оңтайлы тәсілі. Бұған екі тарап та өз еркімен келеді. Сәйкесінше олар өз құқықтарының қалпына келгеніне көздері жетіп, соттың актісімен келіседі немесе некені бұзу туралы талап қою арызын талап қоюшы қайтаруды сұрап, соттың ұйғарымымен арыз қайтарылады немесе қараусыз қалдырылады.

А.МУСИНА,
Ақтөбе облысы кәмелетке
толмағандардың істері жөніндегі
мамандандырылған ауданаралық
сотының судьясы

• БҮГІНГІНІҢ БАС ТАҚЫРЫБЫ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Алдымен Мемлекет басшысы ақша-несие саясаты мен фискальды саясаттың арасындағы үйлесімсіздікті жою қажеттігіне тоқталды. Бұл орайда несиенің нақты секторға, шағын және орта бизнеске жетпей, осының салдарынан іскерлік ортаның белсенділігі тұсалып, экономиканың тұрақтылығы мен дәйекті дамуы қиынға түсіп отырғанына қынжылыс білдірді. Үкімет пен Ұлттық банк бірлесіп, осыған қатысты оңтайлы шешімдер ойластыруы керек. Банктердің экономикаға көбірек қатысуына жағдай жасау қажет. Президенттің айтуынша, халықаралық сарапшылар қазақ банктерін ресурсқа бай елдер ішіндегі ең көп пайда табатын банктер санатына қосады екен. Сондықтан осы саладағы салық мөлшері әділ белгіленуге тиіс. Банктердің акционерлері дивидендіне сәйкес салық төлеуі керек. Бізге «Банктер туралы» жаңа заң қажет. Жаңа құжатта экономикалық белсенділікті қолдау және финтех саласын қарқынды дамыту сияқты өзекті мәселелер шешімін табуы керек.

Сонымен қатар, Президент республикалық бюджеттің кіріс бөлігінің орындалмай жатқаны, мұның бұрынғы және қазіргі Үкімет жұмысындағы үлкен олқылық екендігін мәлімдеді. Мұндай жағдай жиі қайталанса еліміздің дамуын тежейтінін, сондықтан оған жол бермей, бюджет қаржысын тиімді пайдаланып, оның шығыс бөлігін шектеп, қатаң бақылауда ұстауды тапсырды.

Осы орайда Мемлекет басшысы Ұлттық қордың рөліне арнайы тоқталып, оның қаражатын, ең алдымен, мемлекет мүддесі үшін, яғни еліміздің стратегиялық мақсаттарын жүзеге асыру үшін пайдалану қажеттігін айта келіп, «Ұлттық қор шетелдік қаржы институттарына қызмет етпеуі керек. Ұлттық қор – ұзақ мерзімге арналған макроэкономикалық тұрақтылықты қамтамасыз ететін аса маңызды құрал. Сондықтан оны тиімді басқару қажет», – деді.

Үкімет пен Парламентке жаңа Салық кодексінің жобасына қатысты жан-жақты талқылау жүргізуді міндеттеді. Экономиканы қарқынды дамыту үшін тек мемлекет қаржысына сүйену жеткіліксіз. Мемлекет басшысы бұған да арнайы тоқталып, жеке инвестициялар тарту арқылы іскерлік белсенділіктің артуына қолайлы жағдай жасау қажеттігін, ол үшін, ең алдымен, салық саясаты тұрақты болу тиістігіне назар аудартты.

Президент сонымен қатар салықтық әкімшілендіру ісінде жазалау тәсілінен бас тарту қажеттігін де атап көрсетті. Мәжбүрлеу шараларын қолданбай-ақ, хабарлама жіберу арқылы өндірілетін салық берешегінің жоғарғы шегін көтеруге болатыны, ал салық берешегі осы шектен асып кетсе, қарыз сомасы аясында ғана шектеу қойылуға тиістігін атап көрсетті. Салық жеңілдіктерінің тиімділігін арттыруға да айрықша маңыз берді. Бұл тұрғыда кәсіпкерлердің өздері пайдаланатын салық жеңілдіктері бойынша есеп беруге тиістігін, бизнесті дамытуға нақты септігі тиетін жеңілдіктерді ғана қалдыру қажеттігін шегеледі. Өндірісті өркендетеміз деген инвесторларға артықшылық беруге болатынын, яғни құрылыс салуға, активтерді сатып алуға, жаңғыртуға және қайта құруға бір реттік салық жеңілдігін берген жөн екендігін айтты.

Инвестициялық ахуалды және бизнес жүргізуге қажетті жағдайды жақсарту жолында үздіксіз жұмыс істеу маңыздылығы жолдаудың екінші басымдығы болды.

Үкіметтің алдында тұрған айрықша міндет ретінде 2029 жылға қарай орта бизнестің ел экономикасындағы үлесі 15 пайызға жетуі керектігі айтылды. Қазір бұл көрсеткіш 7 пайыз шамасында. Мемлекет басшысы әр кәсіпкер қолдаудың қандай түрі бар екенін және оған қалай қол жеткізе алатынын еш қиындықсыз біліп отыруы қажеттігін, бұл шағын бизнес орта бизнес санатына өтуге мүдделі ететініне назар аудартты.

Кезек күттірмейтін міндеттердің бірі агроөнеркәсіп кешеніне қатысты белгіленді. Бұл орайда Президент ауылшаруашылығы үшін инвестицияның өзектілігін атап көрсетті. Мемлекет басшысының айтуынша, агроөнеркәсіпке бөлінетін бүкіл ақшаның 70 пайызы – мемлекет қаржысы. Бұл салаға коммерциялық банктердің қаражатын да тарту қажет. Дикандарға

өсімі аз несие беру үшін мемлекеттік қаржы институттарын субсидиялау шаралары қолға алынды. Банктерге қатысты осындай тәжірибені қолдану керек. Мұның бәрі шаруаларды айналымға қажетті қаражатпен шұғыл қамтамасыз етуге, сыбайлас жемқорлық қатерін азайтуға және несие алуды оңтайландыруға жол ашады. Бөлінген қаражаттың бәрі тиімді жұмсалуға тиіс. Алайда шындыққа жанаспайтын ақпарат беру, басқаша айтқанда, мәліметтерді бұрмалау ауыл шаруашылығындағы шынайы ахуалды бағалауға кедергі келтіріп отыр. Арнайы комиссия 2 миллион ірі қара және 3 миллионнан астам уақ мал санда бар, санатта жоқ екенін анықтады. Егін шаруашылығы саласында да

осындай жайттар бар екені белгілі болды. Шын мәнінде, мұның бәрі – мемлекеттен субсидия алу үшін жасалған кезбояушылық. Ондай қылмыстық әрекеттерге тосқауыл қою қажет. Ал, мұндай іспен айналысқан адамдарды жауапкершілікке тарту керек.

Жер телімдеріне қатысты да нақты талап қойылды. Бұл орайда Президент заңсыз алынып, пайдаланылмай жатқан жер оңтайландырылған рәсім бойынша мемлекетке қайтарылуға тиістігін, ал, жерді пайдаланушы оған инвестиция салып, адал еңбек етіп жатса, жұмысқа бөгет жасамау керектігін тапсырды. «Көптеген меншік иесі өздері пайдасын көріп отырған жерден мыңдаған шақырым алыста тұрады, ондағы ауыл тұрғындарына қамқорлық жасау ойына кіріп те шықпайды. Бізге мұндай жер иелерінің қажеті жоқ. Үкімет пен Бас прокуратура оларға қатысты мәселені мықтап қолға алуға тиіс» деді.

Үшінші басымдық еліміздің өнеркәсіп әлеуетін толық пайдалану үшін қажетті шараларды қамтыды. Бұл орайда Президент терең өңдеу тәсілін мең-

геруге назар аудартып, өз шикізатымыз бен құрал-жабдықтарымызды барынша пайдалану, ірі кәсіпорындарға жапсарлас өндірістер ашу қажеттігін міндеттеді. Аймақтардың өсіп-өркендеуіне жол ашатын жаңа өндіріс орындарын барынша дамыту керектігін, тасымалдау бағдарларын әртараптандыру және оның қуатын арттыру қажеттігін мәлімдеді. Тұрғындарды және экономиканы газбен қамтамасыз етудің өзектілігін

айта келіп, Үкіметке Жаңаөзендегі, Қашағандағы және Қарашығанақтағы газ өңдеу кәсіпорындарының құрылысын тездетуді тапсырды.

Айқындалған төртінші басымдық – инфрақұрылымға қатысты энергетика және коммуналдық шаруашылық саласына айрықша тоқталды. Президенттің айтуынша, мемлекеттің ұзақ уақытқа арналған нақты тариф саясаты, яғни тиісті жоспары болуы керек. Бұл – осы салаға «ұзақ мерзімге инвестиция тартудың» негізгі шарты. Алайда тұтынушыларға арналған тарифтің орынсыз өсуіне жол беруге болмайды. Коммуналдық ресурстарды үнемдеу мәдениетін қалыптастыру – өте өзекті мәселе. Келесі жылдан бастап нақты ережелер енгізілуге тиіс. «Көп тұтынсан – көп төлейсін» қағидатын басшылыққа алу қажет. Алайда тұтынушылар жеке монополистердің шырмауында жалғыз қалмауға тиіс. Заңнамаға әлеуметтік маңызы бар қызметтер деген ұғым енгізілуі керек.

Осы орайда Мемлекет басшысы қоғамдағы түрлі деңгейдегі пікірталасқа өзек болып тұрған атом электр станциясын салуға қатысты өз шешімін

жария етті. «Біз еліміздің өзіне тән ерекшелігін және ұзақ мерзімге арналған ұлттық мүдделерімізді ескере отырып, тек алға қарай жүруіміз қажет. Бір сөзбен айтсақ, болашақты ойлауымыз керек. Сондықтан мен атом электр стансасын салуға қатысты барынша байыпты шешім қабылдау қажеттігін ұдайы айтып келемін. Стратегиялық жоспарларды қоғамда кеңінен талқылау керек деп санаймын. Ел өміріндегі

әрбір маңызды қадам жұртшылықпен бірлесіп жасалуға тиіс. Атом электр стансасын салу мәселесіне қатысты жалпыұлттық референдум биылғы 6 қазанда өтеді. Бүгін тиісті Жарлыққа қол қоямын» деді Президент.

Сонымен қатар Президент ирригация жүйелері және жалпы су шаруашылығы мәселесімен мұқият айналысу қажеттігін де атап көрсетті. Көктемдегі алапат тасқын бүкіл еліміз үшін үлкен сынақ болғандығын, сондықтан қарғын суды жинап, дикандардың қажетіне жарату үшін оны дұрыс сақтай білу қажеттігін атап көрсетті. Гидрология бекеттерін жөндеп, жаңғырту, суды барынша үнемдеу жұмысын жеткілікті ұйымдастыру қажеттігіне де назар аудартты.

Бесінші басымдық ретінде еліміздің кадрлық әлеуетін біртіндеп арттыру қажеттігі айқындалды. Бұл тұрғыда Президент жоғары білім саласын халықаралық білім беру кеңістігімен ықпалдастырып жатқанына тоқталып, осы бағыттағы мемлекеттік тапсырысты біртіндеп көбейту қажеттігін атап көрсетті. Бұл тәсілді білім бағдарламасы заман талабына сай келетін өз оқу

келесі жылдың жұмысшы мамандықтары жылы болып бекітілетінін айтты. Кәсіптік білім беру саласы бойынша қосымша реформа жүргізу міндеттелді. Бұл өте дұрыс. Өйткені, кәсіптік білім беру саласында шешімін күткен мәселелер бар.

Мұнда біріншіден жан басына шаққанда грантқа бөлінетін қаржы көлемі аз. Жоғары оқу орындарында бір студентті оқыту үшін бір миллионнан астам қаржы бөлінеді. Ал, колледж оқушыларына қаралған қаржы жетпей, қаржы миллионға жетер-жетпес. Әрине, мұндай қаржыға сапалы білім алу мүмкін емес. Бұл мәселені біз үнемі көтеріп келеміз. Өйткені, колледжде қосымша кететін ресурстар көп. Мәселен, аспазды тек теориямен дайындамайсың ғой. Сол сияқты басқа да техникалық мамандықтар бойынша практикаға инфрақұрылым керек. Сондықтан осы мәселе шешіледі деген ойдамын. Тағы бір мәселе колледждерді жүз пайыз заманауи жабдықтармен қамту қажеттігі. Бұл шара ақырына жетпей қалды. Білім беру бағдарламалары жаңғыртылу керек. Техникалық мамандықтар бойынша маманның жетіспеуінің негізгі себебі – жалақының төмендігі. Осы мәселе де шешімін табуы керек. Онсыз азаматтардың бұл мамандыққа келуін ынталандыру қиын.

Ермұрат БАПИ, Парламент Мәжілісінің депутаты:
– Мемлекет басшысы бұл АЭС-ті салуды құптайтынын білдірді. Расында бұған қажеттілік бар. Мұны тәуелсіз сарапшылар мен мамандар да айтып жатыр. Мәселе мұнда емес, мәселе АЭС-ті кім салатынында және осындай жемқорлық заманында қалай салынатынында, бөлінетін қаржының қалай жұмсалатынында. Референдумға дейін АЭС-ті салатын мердігерлер анықталуы керек. Халық референдумға дейін оны кім салатынын білуі керек. Ал, егер, референдумға біз АЭС қажет, қажет емес деген сұрақпен барып, осы сауалға ғана жауап алатын болсақ, бұл жартыкеш шешім болады. Біз оған дейін бұл құрылысты қай мемлекет салатынын білуіміз керек. Сол кезде халықтың ой-пікірі, ерік-жігері нақты айқындалады.

орындарымызға да қолдануға болады. Осы ретте грант құны жастарды сапалы оқытуға мүмкіндік беруге тиіс. Мемлекет қаржысын университеттің бәріне шашыратып, онды-солды тарата беруге болмайды. Үздік университеттердің нақты сектормен байланысын нығайту керек. Инновациялық саясатты еліміздің ғылыми-технологиялық басымдықтарымен үйлестіру қажет.

Орта білімге қатысты өзінің тапсырмасымен жүзеге асырылып жатқан «Жайлы мектеп» ұлттық жобасы жайлы айта келіп, Үкімет осы мектептерді арнайы басқару жүйесін енгізуді ойластыруы керектігін мәлімдеді. Сонымен бірге еліміздегі 1300 мектепке күрделі жөндеу жүргізуді, атқарушы билік әкімдермен бірге оны қаржыландыру көздерін анықтап, соның ішінде демеушілерден де қаражат тартып, 3 жыл ішінде бұл білім беру ұйымдарын толық жанартуы керектігін айтты. Мұғалімдердің біліктілігін арттыруға және әлеуметтік мәртебесін көтеруге көңіл бөлу қажеттігіне назар аудартты.

Алтыншы басымдық ұлт саулығын нығайту бойынша да нақты міндеттер айқындалды. Олардың қатарында бюджеттің мүмкіндігі мен міндеттемесін ескере отырып, мемлекет кепілдік беретін медициналық көмектің бірыңғай базалық топтамасын жасау қажеттігі, ал одан асып кеткен шығынның бәрі сақтандыру жүйесі арқылы төленуге тиістігі айтылды. Жаңа жүйе, меншік түріне қарамастан, мемлекеттік тапсырыс алатын медицина мекемелерінің бәріне толық бақылау жасалуын және мәліметтердің шынайы болуын қамтамасыз етуі қажеттігі айтылды.

Басымдықтың бірі мемлекеттік басқару ісінің тиімділігін арттыруға қатысты айқындалды. Бұл орайда жүктелген міндеттің бірі мемлекеттік қызметке үміткерді таңдаған кезде оның кәсіби және моральдық қасиеттерін мұқият ескеру болды. Бұрынғы жұмысын қалай атқарғаны да қаперде болуы керек.

Қоғамда заң мен тәртіп идеологиясын терең орнықтыру қажеттігі де басымдыққа айналды. Бұл орайда Президент цифрлық технологиялардың күнделікті өмірімізге жаппай енуі түрлі алаяқтардың көбеюіне соқтырып жатқанын айта келіп, бүгінде қаржы және экономика негіздерін білу, қарапайым цифрлық дағдыларды меңгерудің аса маңыздылығын атап көрсетті. «Мектептерде, жоғары оқу орындарында қаржылық және цифрлық сауаттылық негіздерін үйрететін білім бағдарламасын енгізу қажет. Бұл жұмысты Үкімет қаржы саласын реттеу органдарымен бірге атқаруы керек. Мұның бәрі азаматтарымыздың әртүрлі алаяқтардың құрығына түсіп қалмауына мүмкіндік береді. Құзырлы органдар алаяқтыққа және сол сияқты басқа да заңсыз әрекеттерге қарсы батыл шаралар қабылдауға тиіс. Қазір «Құқық бұзушылықтардың алдын алу туралы» заң жобасы әзірленіп жатыр. Осы заңның талаптарын орындау үшін қоғам мен мемлекеттік аппарат күш жұмылдыруы керек. Сонда ғана жағдайды түзетіп, заң үстемдігін және азаматтардың қауіпсіздігін қамтамасыз ете аламыз» деді Мемлекет басшысы.

Бұл тұрғыдағы тағы өзекті мәселе ретінде азаматтардың қауіпсіздігін атап көрсетті. Ішкі істер министрлігіне ұсақ бұзақылық пен вандализмнен бастап, шетелдіктердің заңсыз көшіп келуіне және басқа да ауыр қылмыстарға қатаң тосқауыл қойып, дереу жолын кесуді міндеттеді. Президенттің айтуынша, құқықтық мемлекетте қылмыс әлеміне орын жоқ, қарақшылықты түп-тамырымен жою қажет. Түрлі экстремистердің, оның ішінде әсіре діншілдердің де елге ірікті салатын әрекеттеріне қатысты ұстаным дәл осындай болуға тиіс. Бұл орайда құқық қорғау органдары кәсібилік, батылдық және табандылық танытуы керек.

Әскер қатарында заң мен тәртіптің сақталуына қатысты да нақты міндеттер айқындалды. Бұл орайда Мемлекет басшысы Отан алдындағы борышын өтеуге баратын сарбаздардың денсаулығы мен қауіпсіздігіне, ең алдымен, армия басшылығы және құқық қорғау мекемелерінің басшылары жауапты екендігін шегелей айтты.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА, «Заң газеті»

• МӘСЕЛЕ

АЭС: ПІКІРЛЕР ҚАЙШЫЛЫҒЫ ШИЕЛЕНІСІП ТҰР

Қазақстанда атом электр станциясын (АЭС) салу мәселесі қоғамда біраз уақыттан бері қызу пікірталас туғызып келеді. Энергетикалық қажеттіліктерді қанағаттандыру, көмірқышқыл газы шығарындыларын азайту және экологиялық тұрақтылықты қамтамасыз ету мақсатында үкімет бірнеше маңызды шешім қабылдады. Бұл шешімдер еліміздің энергетикалық саясатына әсер етумен қатар, экономикалық және экологиялық тұрғыдан да кеңінен талқыланып жүр.

Қазақстан – уран қоры бойынша әлемде жетекші орын алатын мемлекет. Еліміздегі уран қорының мол болуы және оны өндіру саласындағы тәжірибе Қазақстанды атом энергетикасы үшін табиғи серіктес етеді. Осы ретте бұл мәселедегі қоғам пікірі сан түрлі. Солардың бір парасы, елдегі энергетикалық қажеттіліктерді ескере отырып, атом энергетикасы экономикалық тиімділік тұрғысынан қолайлы нұсқа дейді. Сонымен қатар, атом энергетикасы климаттың өзгеруімен күресудің бір жолы ретінде қарастырылады. Көмір мен газ сияқты дәстүрлі энергия көздеріне тәуелділікті азайту қажеттілігі туындаған жағдайда, атом энергетикасы еліміздің экологиялық жағдайын жақсартуға ықпал ете алады дейді бұл идеяны қолдаушылар. Олар мысалға Франциядағы атом энергетикасын келтіреді. Оның үлесі елдің көмірқышқыл газы шығарындыларын төмен деңгейде ұстап тұруға мүмкіндік береді. Қазақстан осы үлгіні өз елінде де қолдануды мақсат етсе болады деген пікір де бар.

2024 жылы Қазақстанда АЭС салу бойынша нақты шешімдер қабылданды. Үкіметтің бұл қадамы атом энергетикасын дамытуға бағытталған жаңа стратегияның бір бөлігі болып табылды. Алдағы бірнеше жыл ішінде АЭС құрылысына арналған алаңдар қарастырылып, экологиялық және техникалық сараптамалар жүргізілмек. Қазіргі таңда Алматы облысындағы Балқаш көлінің маңы, Маңғыстау облысы және Түркістан облысындағы кейбір орындар АЭС салуға қолайлы деп танылып отыр.

Президент Қ. Тоқаев атом электр станциясын салу мәселесіне байыппен қарауды, барлық тәуекелдерді мұқият бағалауды және қоғам пікірін ескеруді тапсырды. Президенттің айтуынша, атом энергетикасы Қазақстанның болашақтағы энергия тәуелсіздігіне кепілдік бере отырып, экологиялық жағдайды жақсартуға мүмкіндік береді. Сонымен қатар, Қазақстан халықаралық серіктестермен атом энергетикасы саласында ынтымақтастықты күшейтуге бағытталған қадамдар жасап жатыр. Ресей, Қытай, Франция және Оңтүстік Корея сынды атом энергетикасында озық технологияларға ие елдермен келіссөздер жүргізілуде. Мақсат – заманауи, қауіпсіз әрі тиімді технологияларды тарту және Қазақстанда ядролық инфрақұрылымды дамыту. Бұл Қазақстанда АЭС салуды құптайтындардың уәжі.

АЭС құрылысына қарсы шыққандар оның қауіпсіздігіне және экологиялық әсеріне қатысты алаңдаушылықтарын білдіруде. Чернобыль мен Фукусима секілді атом электр станцияларындағы апаттар қоғамның санасында терең із қалдырғаны белгілі, сондықтан бұл салада сақтық шараларын күшейту қажеттілігі туындап отыр. Экологиялық

белсенділер АЭС құрылысының қоршаған ортаға әсерін ескеріп, жан-жақты зерттеу қажеттігін алға тартуда. Атап айтқанда, су ресурстарына, жер сілкінісі белсенділігі жоғары аймақтарға және радиациялық қауіп-қатерлерге қатысты сұрақтар туындап отыр. Мысалы, Жапониядағы Фукусима-1 АЭС апаты кезінде болған цунами мен жер сілкінісінің салдарлары әлі күнге дейін әлем назарында. Қазақстанның экологиялық белсенділері мұндай жағдайлардың алдын алу үшін жан-жақты талдау қажеттігін талап етеді.

Үкімет болса, халықтың пікірін ескеретінін және экологиялық сараптамаларға баса назар аударатынын мәлімдеді. Атом энергетикасына қатысты кез келген шешімнің халықтың қолдауына ие болуы маңызды, сондықтан бұл мәселені ашық талқылап, халықтың күдіктерін сейілту қажеттілігі туындап отыр. Үкімет өкілдері атап өткендей, экологиялық қауіпсіздік стандарттары қатаң сақталып, халықаралық тәжірибеге сүйенетін болады.

Атом энергетикасын дамыту жолында халықаралық тәжірибеге жүгіну маңызды рөл атқарады. Франция мен Корея секілді елдерде атом энергетикасы ұзақ жылдар бойы сенімді және экологиялық тұрғыдан тиімді энергия көзі ретінде қолданылып келеді. Францияда, мысалы, электр энергиясының 70%-дан астамы атом электр станцияларынан өндіріледі, ал бұл елдің көмірқышқыл газы шығарындылары Еуропадағы ең төмен көрсеткіштердің бірі болып табылады. Қазақстан осындай тәжірибелерді зерттей отырып, өз қажеттіліктеріне бейімдеуге тырысуда.

Алайда, Қазақстандағы АЭС құрылысының болашағы қоғамның қолдауына, халықаралық стандарттарға сай келуіне және қауіпсіздік шараларының тиімділігіне байланысты болмақ. Ел үкіметі халықаралық ұйымдармен бірлесіп жұмыс істеу арқылы ядролық қауіпсіздікті қамтамасыз етуді көздеп отыр. Сонымен қатар, қазақстандық инженерлер мен мамандардың біліктілігін арттыру да маңызды міндеттердің бірі ретінде қарастырылуда.

Қазақстандағы атом энергетикасы саласындағы соңғы шешімдер елдің болашақтағы энергия қажеттіліктерін қамтамасыз етуге және экологиялық тұрақтылықты нығайтуға бағытталған. Алайда, бұл мәселе терең зерттеуді, қоғамдық талқылауды және барлық мүдделі тараптардың қатысуын талап етеді. Қауіпсіздік пен тұрақтылықты қамтамасыз ету – бұл саладағы басты басымдықтар. Қазақстанның атом энергетикасына көшу жолындағы қадамдары халықаралық тәжірибені қолдану және экологиялық қауіпсіздік стандарттарын қатаң сақтау арқылы жүзеге аспак.

Самал АСҚАР,
«Заң газеті»

• САРАП

Іс жүргізу заңының жалпы қағидаларына қарағанда, қылмыстық процестің негізгі міндеті қылмысқа қарсы күрес, бұл дегеніміз – қылмыстық құқық бұзушылықтардың жолын кесу, оларды бейтарап, тез және толық ашу, тергеп-тексеру, оларды жасаған адамдарды әшкерелеу және қылмыстық жауаптылыққа тарту.

ҚЫЛМЫСТЫҚ ПРОЦЕСТІҢ МІНДЕТІ – ҚЫЛМЫСТЫҚ ҚҰҚЫҚ БҰЗУШЫЛЫҚТАРДЫҢ ЖОЛЫН КЕСУ

Солай дей тұрсақ та, қылмыстық процесс кеңістігіне тартылған адамдар үшін сөзсіз материалдық шығыстар, кейде тіпті елеулі шығыстарды тудыратын мүлктік мәселелерін де шешу маңызды сұрақтың бірі болып шығады. Сондықтан, аталған мән-жай азаматтық талап қою, сот шығындары мен сот шығындарын бөлу бөлігінде процесске қатысушылардың талабын дұрыс шешу бойынша үкім шығару кезінде соттарға қосымша жауаптылықты жүктейді.

ҚР Қылмыстық процестік кодексінің 167-бабының талаптарына сәйкес азаматтық талапты қылмыстық құқық бұзушылықпен немесе есі дұрыс емес адамның қылмыстық жазаланатын іс-әрекетімен тікелей мүлктік немесе моральдық зиян келтірілген тұлға не оның өкілі сотқа дейінгі тергеп-тексеру басталған кезден бастап сот тергеуі аяқталғанға дейін қойылады.

Өзінің дәрменсіз күйіне, күдіктіге, айыпталушыға, сотталушыға тәуелді болуына немесе өзге де себептер бойынша талап қою және оны қорғау құқығын өз бетінше пайдалануға қабілетсіз жәбірленушінің мүдделерін қорғауды жүзеге асыру кезінде прокурор да талап қоя алады. Салдарында адам қайтыс болған қылмыстар туралы істер бойынша азаматтық талапты қайтыс болған адамның осы кодексте көзделген жәбірленуші құқықтарын жүзеге асыратын жақын туыстары, жұбайы (зайыбы) қоя алады.

Қылмыстық процестегі азаматтық талап қоюдың тағы бір ерекшелігі – азаматтық талап қоюшы қылмыспен келтірілген залалды өтеу туралы талап қою кезінде мемлекеттік бажды төлеуден босатылады, ал азаматтық талап қоюдың соттылығы қылмыстық істің соттылығымен анықталады және қылмыстық іспен бірге қаралады. Қылмыстық істе азаматтық талап қоюдың негізділігі қылмыстық жауапкершілікке тартылып жатқан адамның кінәсінің дәлелденуімен тығыз байланысты. Себебі, шығын тікелей қылмыс нәтижесінде келтірілгендіктен, сотталып жатқан адам кінәлі деп танылған жағдайда талап қанағаттандырылуға жатады.

Азаматтық талап қою өндірісін тоқтатудан және оны қараусыз қалдырудан басқа, сот азаматтық талапкердің азаматтық талап қоюды қанағаттандыру құқығын тану және оның мөлшері туралы мәселені азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен соттың қарауына беру туралы шешім қабылдауы мүмкін. Тәжірибеде соттар аталған нормаларға қарама-қайшы келе отырып, талап қою талаптарын қараусыз қалдыра отырып, негізсіз шешіп, оларды талапкердің азаматтық талап қоюды қанағаттандыру құқығын тану және оның мөлшері туралы мәселені азаматтық сот ісін жүргізу тәртібімен соттың қарауына негізсіз беру жиі кездеседі. Бұл қылмыстық істі қарау кезінде қылмыспен келтірілген залалдың мөлшерін еркінше нақты анықтау мүмкін болмаған жағдайда орын алады.

Алайда, залалдың мөлшерін дәл белгілеу мүмкін болмағандықтан, оны қарауды азаматтық сот тәртібінде қарауға болмашы себеппен жіберуге жол берілмеуі тиіс, себебі мүлктік қылмыстар бойынша шығынның тура мөлшерін анықтау, ол қылмыс құрамын дұрыс саралауға тікелей әсері болғандықтан, мүлктік шығын мөлшері қылмыстық істі қарау кезінде дұрыс анықталуы тиіс.

Қылмыстық процестегі және азаматтық сот ісін жүргізудегі азаматтық талап жәбірленушінің азаматтық заңнама нормалары негізінде қылмыс нәтижесінде туындаған мүлктік мәселелерді шешудің түпкілікті мақсатына ие болғанына қарамастан, қылмыстық процестегі азаматтық талап пен азаматтық сот ісін шешудің кейбір айыр-

машылықтары бар. ҚПК-нің 170-бабының 6-бөлігінде талап қоюды қараусыз қалдыру негіздерінің шектеулі саны көзделген.

Бұл ретте азаматтық талап қоюды заңда көзделмеген өзге негіздер бойынша қараусыз қалдыруға жол берілмейді.

Осы жерде, ҚР Азаматтық процестік кодексінде талап қоюды қараусыз қалдыру негіздері неғұрлым ауқымды, олардың арасында егер талап қоюшы мәлімделген талапты қолдамаса, талап қоюға қол қоюға немесе оны беруге өкілеттігі жоқ адам қол қойса немесе оны берсе, сондай-ақ істі өзінің қатысуынсыз қарауды өтінбеген талап қоюшы екінші шақыру бойынша сотқа келмесе талап қоюды қараусыз қалдыру негіздері қылмыстық процесс үшін қызықты болуы мүмкін.

Іс жүзінде талапкер сот процестеріне негізсіз келмей қалатын жағдайлар жиі кездеседі, сондай-ақ талапкер талап қоюға қол қоюға немесе оған қол қоюға өкілеттігі жоқ адам қол қойған немесе берген кезде мәлімделген талапты қолдамауы мүмкін жағдайлар орын алатындықтан, ҚПК нормаларына дәл осындай негіздерді енгізу мүмкіндігі талқылануы тиіс.

Сондай-ақ, қылмыстық іс бойынша іс жүргізу барысында шеккен шығыстарды өтеу мәселесінде ерекшеліктер бар.

Қылмыстық сот ісін жүргізу тәртібімен іске тартылған тұлғалардың шығыстары бюджет қаражаты есебінен өтелуге жатады және осы шығыстардың тізбесі қылмыстық іс жүргізу заңында көзделген (ҚПК-нің 176-бабының 1-бөлігі).

Сонымен бірге, ҚПК-нің 176-бабының 4-бөлігінде көрсетілген шығыстар осы баптың бірінші бөлігінде санамаланған тұлғаларды тергеу әрекетіне қатысуға не осы кодексте көзделген басқа жағдайларда тартқан тараптың есебінен өтелуі де мүмкін деген ескертпе бар.

Занның осы ережелерін талқылай отырып, бұл норма нақты емес, болжамды болғандықтан, оны практикалық қолдану кезінде сұрақтар туғызады деген қорытынды жасауға болады (қандай жағдайларда ол өтеледі, оның шығындары бюджет немесе кінәлі тұлға есебінен қайтарыла ма және т.б.). Ал заңдардың нормаларын қолдану болжамды сипатқа ие болмауы және сұрақтар туғызбауы тиіс. Сондықтан бұл мәселе де талқылауды қажет етеді.

Қылмыстық процесте процестік шығындар деген ұғым бар, ол қылмыстық іс бойынша іс жүргізу кезінде жұмсалған шығындардан кеңірек.

Процестік шығындар тергеу әрекетіне қатысуға тартылған адамдарға (куәгерлерге, жәбірленушілерге және олардың өкілдеріне, сарапшыларға, мамандарға, аудармашыларға, куәгерлерге) олардың еңбегі үшін сыйақы, оларды тартуға байланысты мәжбүрлі емес шығыстар, заттай дәлелдемелерді сақтауға және жөнелтуге жұмсалған сомалар, сараптамалар жүргізу түрін-

де төленетін шығыстарды қамтиды, адамдарды іздестіруге, әкелуге, т.б.

Сот аудармашыға төленген сомаларды қоспағанда, процестік шығындарды сотталған адамнан өндіріп алуға құқылы. Процестік шығындар жазадан босатылған сотталған адамға да жүкте-луі мүмкін.

Егер процестік шығындарды төлеу сотталған адамның асырауындағы адамдардың материалдық жағдайына

айтарлықтай әсер ететін болса, сот сотталған адамды процестік шығындарды төлеуден толық немесе ішінара босатуға құқылы.

Жоғарыда аталған барлық жағдайлардағы шығыстарда бюджет қаражаты есебінен жүзеге асырылатын шығыстар (сот шығыстары, іс жүргізу шығындары) туралы айтылады.

Бұл ретте қылмыстық процестік заңда процеске қатысушылардың қорғаушысының және іс жүргізуге қатысатын адамдардың өкілінің еңбегіне олардың өз бетінше ақы төлеу мәселесі реттелмеген. ҚПК-нің 174-бабының 1-бөлігінде ғана бұл шығыстардың Қазақстан Республикасының заңнамасына сәйкес жүргізілетіні жалпыланған тәртіппен көрсетілген.

Бұл негізінен өзінің өкілі – адвокаттың заң қызметтері үшін өз ақшасынан жеке төлем жасайтын жәбірленуші туралы болып отыр.

Тәжірибеде жәбірленушінің көрсетілген шығыстары тиісті бухгалтерлік құжаттармен расталған мөлшерде сотталғанның есебінен өндіріледі.

Бұл ретте, мүлктік талаптар бойынша өкілдің көмегіне ақы төлеу бойынша шығыстардың жалпы сомасы талап қоюдың қанағаттандырылған бөлігінің

он пайызынан аспауға тиіс азаматтық процестен айырмашылығы, қылмыстық процесте жәбірленушінің кәсіби адвокаттан заң қызметтерін алуға арналған сот шығыстарының шекті мөлшері айқындалмаған.

Бұл шығыстар ҚПК-нің 22-тарауында көзделген процестік шығындар ұғымымен қамтылмағандықтан және олардың мөлшері ақылға қонымды шектен асып кетуі мүмкін болғандықтан, бұл мәселелерді заңнамалық тұрғыдан реттеу қажет.

Атап айтқанда, жәбірленушінің алған кәсіби заң көмегі үшін шығыстары сотталушыдан өндіріп алынуға тиіс, ал бұл қызметтердің мөлшері ҚПК-ге ақылға қонымды мөлшер ұғымын енгізгеннен кейін заңда белгіленген ақылға қонымды мөлшерден аспауға тиіс деп заңнамалық тұрғыдан бекітілуге жатады.

Сондай-ақ ҚПК-нің 35-бабы 1-бөлігінің 5-тармағының тәртібімен жеке айыптаушы айыптаудан бас тартқан кезде жеке айыптау бойынша іс жүргізу тоқтатылған жағдайдағы сотталушының адвокаттың заң көмегіне сот шығыстарын төлеу мәселесі де өз шешімін талап етеді.

Қолданыстағы ҚПК осы мәселені реттейтін нормаларды қамтымайды.

Логикалық тұрғыдан қарағанда және қылмыстық процестің міндеттері мен принциптері сүйене отырып, бұл шығындар өз әрекетімен тұлғаны қылмыстық процеске негізсіз тартқан жеке айыптаушыға жүктелуі тиіс. Сондықтан ҚПК-нің тиісті нормамен толықтыру қажеттігі туындайды.

Ардақ АКЕТАЕВ,
Жамбыл облыстық сотының
судьясы

• СҰХБАТ

(Соңы. Басы 1-бетте)

Білдей бір министрлік үшін бұл үлкен сын. Ал Президент тапсырмасы сапалы орындалуы үшін өндірістің нақты қай саласын дамыту керектігі, оның толық кескіндемесі белгілі болуы керек еді. Ондай жоспарсыз жақсы нәтиже күту орынсыз.

– *Елімізде жасыл экономиканы қалыптастыру, туризм саласын дамыту да аса өзекті. Жолдауда осы мәселелерді жолға қою міндеттелген еді. Берілген тапсырмалардың орындалуы қалай?*

– Соңғы жылдары біздің ғана емес, әлемнің «жасыл» экономикаға басымдық беріп жатқаны аңғарылады. «Жасыл» экономика түтіп келгенде қоршаған ортаға зиян келтірмей, энергия өндірудің жолы саналады. Бұл жолда мемлекеттің жеткен жетістігі аз емес. Соның арқасында келешекте Қазақстанда энергия тапшылығы болмауға тиіс. Президент жолдауынан кейін жасыл энергия көздерін дамыту бойынша араб елдерінен, Германиядан инвестиция тартылып жатқанынан құлағдар болып жатырмыз. Бұл туралы жобалардың енді қолға алынып жатқандығын айтып өтуіміз керек. Бүгін қолға алынған іс-шаралардың ертең оң нәтижесін көреміз деп үміттенеміз.

Туризм де ел экономикасын дамытудың күретаымы. Тек туризмнің көмегімен табысын еселеп, елін әлемге танытып, халқының жайлы өмір сүруіне жағдай жасап отырған мемлекеттер де бар. Табиғаты көркем Қазақстанның да тек табиғи байлыққа иек арта бермей, туризм арқылы теңгесін көбейтуге кадам жасап жатқаны құптарлық. Дегенмен, бұл бағыт бойынша елімізде нақты не істелініп жатыр де

Мақсат ХАЛЫҚ, Progente экономикалық зерттеу орталығының жетекшісі, GSB UIB бизнесті талдау орталығының сарапшысы:

«ШАЛА ЖОСПАРЛАР ТАПСЫРМАЛАРДЫҢ САПАЛЫ АТҚАРЫЛУЫНА САЛҚЫНЫН ТИГІЗЕДІ»

ген сұрақ туындайды. Бұл жерде сөзден гөрі, нақты іс керек. ҚР Стратегиялық жоспарлау және реформалар агенттігі (СЖЖРА) 2029 жылға дейінгі дамулы қамтыған бағдарлама дайындағаны белгілі. Бірақ бұл бағдарламада көңіл толмайтын тұстар баршылық. Себебі, ұлттық экономикамыздың моделі жасақталмаған, қай бағытта жұмыс жасау

керектігі де нақтыланбаған. Мұндай шала жоспарлар жолдаудағы тапсырмалардың сапалы атқарылуына салқынын тигізбей қоймайды.

– *Экономист маман ретінде алдағы уақытта қандай мәселелерге назар аудару керек деп ойлайсыз?*

– Былтырғы жолдауда агроөнер-

кәсіп, логистика мәселелері көтеріліп, Қазақстанның IT НАВ ретіндегі функциясын атқару керектігі атап өтілді. Бұл өте өзекті және маңызды саланың бірі. Осыған орай транспорт және логистика министрлігі жұмыс жасай бастады. Себебі, қазіргі таңда Қытаймен сауда айтарлықтай дамуда. Әрі бұл алдағы уақытта жандандыра беруді қажет ететін салалардың бірі.

Сондай-ақ Су және ирригация министрлігі құрылып, Орта Азияда болашақта өте үлкен көлемде су тапшылығы болатындығын болжады. Су мұздықтары қазір қатты еріп жатыр, келер ұрпақ тіпті осы мұздықтарды көрмеуі мүмкін. Мұның соңы су тапшылығын тудыраы талассыз. Осыған орай арнайы министрліктің құрылғандығы өте дұрыс. Дегенмен, осы тұста өз көзқарасымды айта кетсем, бізде министрлік өте көп, олардың санын қысқарту керек деп ойлаймын. Өйткені қандай да бір мәселе туындай қалса, жеке бір министрлік құру әдетке айналып бара

ландыру басым болып тұрғаны рас. Бұған енді Ұлттық банк қойып отырған пайыздық мөлшерлеменің көптігі де әсер етіп жатыр. Соның әсерінен екінші дәрежелі банктер «Репо операцияларын» жүргізу арқылы көптеп пайда таба бастаған. Олар жеке тұлғалармен жұмыс жасағанның ұтымды тұстарын тапқан, ал бұл бизнестің кейбір тұста құлдырауына алып келді. Соған орай Президент осы банктердің бизнесті дамытуға деген ынтасын тудыру үшін тауып отырған табыстарына салық салу керек дегенді айтқан болатын. Бірақ ол қазіргі таңда жүзеге асып тұрған жоқ. Меніңше алдағы уақытта бұл мәселе толық шешімін табуы тиіс.

– *Былтырғы жолдауда көтерілген басымдықтың бірі – «Ұлттық қор – балаларға» жобасы. Оның орындалуы халықтың көңілінен шықты ма?*

– Расында былтырғы жолдаудағы осы жоба байланысты халықтың пікірі оң. «Ұлттық қор – балаларға» жобасына орай былтырдан бастап 18 жасқа дейінгі балалардың әрқайсысына жеке шот ашылып, оған 100 доллардан ақша түскен болатын. Әр отбасына, әр балаға үміт сыйлаған жоба бұл. Сондықтан, көпшілікке үміт сыйлаған, ертеңгі күнге деген сенімін еселеген бұл жоба өміршең болса дейміз. Ендігі жерде Ұлттық қордың инвестициялық кірісін арттыру арқылы, балаларға түсетін қаржының көлемін ұлғайту керек. Айталық шетелден қайтарылған активтердің көбін Ұлттық қорға аударсақ орынды болар еді. Сонда біз Ұлттық қордың көлемін де еселейміз, тиісінше балаларға аударылатын ақшаның да көлемін ұлғайтатын едік.

– *Уақыт тауып, ой бөліскеніңізге рақмет!*

Түймегүл ИБАШЕВА,
«Заң газеті»

• МІНБЕР

Қазақстан Республикасының Жоғарғы Соты Сот әкімшілігі саласына өңірлік соттардың қызметін ұйымдастырушылық-құқықтық, ақпараттық-талдамалық және материалдық-техникалық қамтамасыз етуді одан әрі жақсартуға бағытталған маңызды міндеттерді жүктейді. Осы мақсатта «Сот әкімшілігін жаңғырту жөніндегі шаралар туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2022 жылғы 8 қыркүйектегі Жарлығы шыққан еді. Оның нәтижесіне талдау жасап көрелік.

СОТ ӘКІМШІЛІГІНІҢ ТРАНСФОРМАЦИЯСЫ – ТИІМДІ ТӨРЕЛІК КЕПІЛІ

Соттардың қызметін қамтамасыз етудің жаңа тәсілдері

Жоғарыда аталған Жарлыққа сәйкес, Сот әкімшісі Сот әкімшілігінің Атырау облысы бойынша департаменті, сондай-ақ аудандық және оларға теңестірілген соттар кеңсесі Сот әкімшілігі болып қайта құрылды. Осыған байланысты департаменттің жаңа ережесі мен регламенті бекітіліп, онда оның қызметінің негізгі бағыттары және соттарда ұйымдастырушылық, қаржылық және материалдық-техникалық функцияларды орындау жолдары айқындалды.

Соттардың қызметін ұйымдастыру сот төрелігін жүзеге асыруда маңызды рөл атқарады. Осыған байланысты біздің департаменттің құзыреті кеңейіп, жауапкершілік артты. Қазіргі уақытта жұмысымыздың негізгі бағыты сот процесін дайындау және ұйымдастыру, судьялардың сот төрелігін жүзеге асырудағы қызметін қамтамасыз ету, сот практикасын талдау, сотқа келіп түскен істер бойынша статистикалық есептілікті қалыптастыру, сот мұрағатында іс жүргізу және ақпараттандыруға арналған. Біздің мақсатымыз – азаматтардың сот жүйесіне деген сенімін арттыру, сондай-ақ оның ашықтығы мен қолжетімділігін қамтамасыз ету.

Сот әкімшілігінің міндеті:

1. Сот әкімшілігі саласында мемлекеттік саясатты қалыптастыру.
2. Сот төрелігін өз бетінше жүзеге асыру үшін қажетті жағдайлар жасау.
3. Сот жүйесі мен соттардың қызметін жетілдіруге бағытталған жүйелі реформаларды әзірлеу.

Атап айтқанда, департамент белгіленген тәртіппен мемлекеттік органдардан, ұйымдардан және лауазымды адамдардан қажетті құжаттар мен материалдарды сұратуға құқылы. Ол сондай-ақ Қазақстан заңнамасына сәйкес мемлекеттік органдардың қарамағындағы ақпараттық деректер банкіні пайдалана алады. Оның жұмысының негізгі аспектілері – Сот әкімшілігі мен оның

аумақтық бөлімшелеріне жүктелген міндеттерді шешуді қамтамасыз ететін ақпараттық жүйелерді құру және пайдалану.

Жұмыстың негізгі бағыттарының ішінде консультативтік-кеңесші органдармен және ведомствоаралық жұмыс топтарымен өзара іс-қимыл, сондай-ақ сараптамалық комиссиялар құру ерекшеленеді. Сыбайлас жемқорлыққа қарсы іс-қимыл бойынша тиімді жұмысты қамтамасыз ету үшін мемлекеттік және өзге де органдардың, мекемелер мен ұйымдардың мамандарын, сондай-ақ сарапшыларды тарту туралы ұмытпау маңызды. Сонымен қатар, судьялардың жүктеме нормативтерін әзірлеу және соттардың қызметі туралы ақпаратқа талдау мен шолу жүргізу қажет.

Департаменттің басты міндетіне судьялыққа кандидаттардың өтуін ұйымдастыру мониторингі, сот процесін дайындау, сот приставтарының қызметін, сондай-ақ сот ісін жүргізу және мұрағаттарының жұмысын ұйымдастыру кіреді. Сот органдарында мемлекеттік құпияны қорғау және ақпараттық қауіпсіздікті қамтамасыз ету маңызды аспект болып табылады.

Сот жұмысына цифрлық шешімдерді енгізу

«Цифрлы Қазақстан» мемлекеттік бағдарламасын іске асыру шеңберінде сотқа жүгінетін азаматтар үшін мүмкіндіктер едәуір кеңейтілді. Бүгінде тұрғындар «Сот кабинеті» және «Е-Өтініш» жүйелері арқылы өтініштер мен талап-арыздар беру үшін заманауи электрондық ақпараттық технологияларды пайдалана алады. Бұл қызметтердің басты ерекшелігі – әрбір азамат немесе оның өкілі үйден шықпай-ақ өзіне ыңғайлы уақытта сотқа талап-арыз жібере алады және мемлекеттік баж салығын онлайн төлей алады.

Бұдан басқа, электрондық сот құжаттарына қол жеткізу пайдаланушыларға талап қою, апелляциялық шағым, жеке шағым, сондай-ақ қадағалау тәртібімен және жаңадан ашылған мән-жайлар

бойынша сот актілерін қайта қарау туралы өтінішхаттар туралы ақпарат алуға мүмкіндік береді.

Бүкіл әлемге әсер еткен коронавирус күнделікті өмірге, соның ішінде сот жүйесіне де үлкен өзгеріс әкелді. Нәтижесінде сот отырыстарына қашықтан қатысудың оң тәжірибесі енгізілді. Енді тараптар сотқа келуге мүмкіндігі болмаса, мобильді қосымшалар көмегімен онлайн отырыстарға қатыса алады.

Атырау облысының барлық сот залдары за-

манауи құрылғылармен жабдықталған. Сот отырыстары аудио және бейнежазба құрылғыларын пайдалана отырып өткізіледі, бұл сот процесінің жариялылығы мен ашықтығын арттыруға ықпал етеді, сондай-ақ бұрмалау мүмкіндігін азайтады. Қазіргі уақытта көптеген дамыған елдердегідей, Атырау облысының соттарындағы істердің басым көпшілігі электрондық форматта келіп түсуде.

Азаматтық істер бойынша сот бұйрығын шығару және оңайлатылған іс жүргізу бойынша өтініштерді қарау электрондық нысанға ауыстырылды. Қылмыстық істерде «Төрелік» ақпараттық жүйесіне ұқсас «Электрондық қылмыстық іс» жүйесі жұмыс істейді. Әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер де электрондық форматта келіп түседі және қаралады.

Сот жүйесінің электрондық нысанының басты ерекшелігінің бірі – ақпараттық жүйе істердің цифрлық форматта сенімді сақталуын және қауіпсіздіктің жоғары деңгейін қамтамасыз етеді. Барлық құжаттар электрондық картоткада ұқыпты сақталады, ал сот актілері соттың дерекқорына уақытылы енгізіледі.

Судья мен сот қызметкерінің үздіксіз жұмыс істеуіне толық жағдай жасалған

Мемлекет және Жоғарғы Сот тарапынан сот билігін дамытуға үнемі көңіл бөлініп отырғанын атап өту қажет. Біз де өз тарапымыздан Атырау облысындағы судьялар мен сот қызметкерлерінің толыққанды қызметі үшін барлық қажетті жағдайды жасаудамыз. Биыл Атырау облысы әкімдігінің, Атырау облыстық сотының қолдауымен облыстағы мамандандырылған соттардың жаңа заманауи ғимараты пайдалануға берілді.

4 қабатты жаңа ғимараттың ауданы 9 мың ш.м. Онда 5 сот: әкімшілік, қылмыстық, тереу, көмекке толмағандар істері және әкімшілік құқық бұзушылық істері жөніндегі соттар орналасты.

Ғимаратта 17 сот залы бар, оның екеуі алқаби-лердің қатысуымен өтетін процестерге арналып жабдықталған. Жаңа ғимарат сот төрелігі стандартына сәйкес, заманауи қауіпсіздік жүйесімен және жабдықтармен қамтамасыз етілген, бұл процеске қатысушыларға қолайлы жағдай туғызуда.

Жаңа нысан жайлы жұмыс істеп, азаматтарға қызмет көрсету үшін қажетті барлық заттармен жабдықталған. Атап айтқанда, жаңа ғимаратта:

- Сот процесіне қатысушылар үшін күту залы;
- Өзекті деректер мен кеңестер алуға болатын Ақпараттық орталық;
- Прокурорлар, адвокаттар мен медиаторлар, психологтар, Билер кеңесінің мүшелері үшін ыңғайлы жұмыс орындары қарастырылған, бұл сотпен тиімді өзара әрекеттесуге ықпал етеді;
- Қаржылық операциялардың ашықтығын қамтамасыз ететін соттардың кірістер кеңсесі;
- Мүмкіндігі шектеулі адамдарға арналған көтергіш құрылғы (лифт).

Бұдан басқа, соттардың қызметі туралы хабардар ететін, сондай-ақ сот жұмысына қатысты пайдалы ақпарат беретін арнайы бейнероликтер әзірленді. Мұндай шаралар ақпаратқа қолжетімділікті жақсартуға және сот процесінің тиімділігін арттыруға бағытталған.

Масс-медиа саласындағы ынтымақтастық

Біз облыс халқының құқықтық сауаттылығын арттыруға ерекше назар аударамыз, бұл түрлі құқық бұзушылықтардың алдын алуға ықпал етеді. Облыстық соттың ресми сайтында соттардың байланыс телефоны мен электрондық пошта-сы, заңнаманың өзекті нормалары туралы ақпарат, сондай-ақ өңірлік соттар қараған істер туралы мәліметтер жүйелі түрде ұсынылады.

Баспасөз қызметі Facebook, Instagram, Telegram сияқты әлеуметтік желілерде және YouTube арнасында материалдар жариялайды. Біздің мақсатымыз – халықты сот жүйесінің жұмысы туралы хабардар ету және заңнамадағы өзгерістер мен толықтыруларды түсіндіру үшін облыстық және аудандық бұқаралық ақпарат құралдарымен, сондай-ақ жергілікті теле-радиоарналарымен ынтымақтаса жұмыс жүргізу.

Жыл сайын журналистер күні қарсаңында өңірдің танымал журналистерімен кездесу ұйымдастырып, оларды сот жүйесін насихаттауға қосқан елеулі үлесі үшін марапаттаймыз. Бұдан бөлек, соттар тарихын насихаттау мақсатында билер сотының тарихын қамтитын мұражай жұмыс істейді. Алдағы уақытта да Жоғарғы Сот басшылығы мен Жоғарғы Сот әкімшілігі қол жеткізілген жетістіктермен шектелмей, мақсат-міндеттерді лайықты орындау үшін бар күш-жігерімізді, тәжірибеміз бен білімімізді жұмсауға тырысамыз.

Гульжан ДЖУМАГАЛИЕВА,
Қазақстан Республикасы Сот әкімшілігі
Атырау облысы бойынша
департаментінің басшысы

• ӘЛЕУМЕТ

САПА мен ҚЫЗМЕТ САЙ МА?

Уақыт өткен сайын экономикалық жағдай тұрақталып, тұрғындар табысы артып, Қазақстанда тұтынатын тауарлар мен қызметтер сапасына талап күшейді. Белгілі деңгейде тұтынушылар құқын қорғаудың құқықтық жүйесі де құрылды. Дегенмен, әлі де бұл тұрғыда шешімін күткен мәселелер бар. Соның бірі елімізде тұтынушылардың өз құқын қорғауға дайындығының болуы.

Бұл жекелеген тұлғалардың тұтынушылық қауіпті еңсеруі үшін ғана емес, тұтас қоғамның үйлесімді дамуы үшін қажет. Өкінішке қарай, тұтынушылардың көпшілігі өз құқын біле бермейді. Былтыр 10 мың тұтынушы арасында жүргізілген сұрау барысында респонденттердің 13,9 пайызы өз құқы бұзылған кезде ешкімге жүгінбейтінін айтыпты. 16,7 пайызы туындаған дауды сатушы немесе қызмет көрсетушімен шешуге тырысады. 17,2 пайызы заң көмегіне жүгінеді екен. Бұған тұтынушылар құқын қорғау туралы заңды білмеуі де себеп. Аталмыш сұрау барысында мұндай тұтынушылар респонденттердің 20 пайызын қамтыған. Заңды білсе де оны тәжірибеде қолданбайтындар 29,5 пайыз болыпты. Бұл тұтынушылар құқын қорғау бойынша қоғамдық бірлестіктердің танымалдығын арттырып, олар тарапынан ақылға сай тұтынушылық тәртіп қалыптастыру бойынша тренингтер өткізудің қажеттігін көрсетеді.

Қазір Қазақстанда тұтынушылар шағымын қараудың үш сатылы жүйесі енгізілген. Тұтынушылар құқын қорғаудың тиімділігіне ықпал ететін жаңа тетіктер сатушыны тұтынушы шағымына назар аударуға міндеттейді. Сонымен қатар, тұтынушылар

құқын қорғау комитетінің рөлін күшейтеді. Бірінші сатысында сатушы сатып алушының талабын дербес немесе тұтынушылар құқын қорғайтын ұйымды тарта отырып қарайды. Бұл талапты бейбіт жолмен сотқа дейін шешетін ең алғашқы саты. Егер сатушы келісуді қаламаса, екінші саты мемлекеттің араласуын көздейді. Яғни, шағым комитетке немесе басқа мамандандырылған органға жіберіледі. Үшінші саты сотқа жүгінуді көздейді.

Бүгінде ең көп тараған жағдайлар тұтынушылар құқының бұзылуы. Осы

тырғанда олардың саны 140 пайызға өсіпті. 2023 жылдың осы кезеңінде 17 458 өтініш түскен екен. Келіп түскен өтініштердің ішінде 10 961 тұтынушылардың талаптарын қанағаттандырылып, 8 550 адамға құқықтық көмек көрсетілді. 3892 өтініш АППК шеңберінде бірлескен жұмыс жүргізу құзыреті бойынша бейінді мемлекеттік органдарға жіберілді. Өтініштердің көпшілігі бөлшек сауда (44,8%), электрондық сауда (23,7%), тұрмыстық қызметтер (6,9%), ТКШ (4,8%), қоғамдық тамақтану (2,5%) және басқа да

салаларға келіп түсті. «Аталған салалар соңғы жылдары сыни деңгейде қалып отыр. Бұл мемлекеттік органдар арасындағы жұмысты үйлестіруді жақсарту және өмірдің барлық салаларында тұтынушылардың құқықтарын кешенді қорғауды күшейту қажеттігін көрсетеді»,— деді Асқар Тынысбеков. Қабылданған шаралардың нәтижесінде тұтынушылардың құқықтары жалпы сомасы – 777,1 млн теңгеге қорғалды. Бұл орайда ақшаны немесе тауарды қайтару, тауарды айырбастау, ауыстыру, тұрақсыздық айыбын төлеу секілді шаралар жүзеге асыпты. Мұндай жұмыстардың көлемі былтырғы жылдан 189 пайызға артық болды.

Өтініштердің ең көп саны Алматы, Астана, Шымкент қалаларында тіркелді. Мәселен, Алматы қаласы бойынша 4628 өтініш жасалса, оның саны Астанада—2541, Шымкентте—2315 өтінішке жеткен. Ал ең аз өтініш Қызылорда облысында (234 өтініш), Ақмола облысында (226 өтініш), Ұлытау облысында (274 өтініш) болды. Шағымдар санының артуының негізгі себептері: бизнес субъектілерінің тұтынушылар құқықтарын бұзудың артуы, халықтың құқықтық мәдениетінің өсуі, онлайн-сауда сегментіндегі заңнамалық олқылықтар болды. 2024 жылдың 6 айының қорытындысы бойынша аумақтық департаменттер кәсіпкерлік субъектілеріне 570 тексеру жүргізді. Бұл жұмыс өткен жылмен салыстырғанда 620 пайызға артты.

Құқықтық статистика комитетінің деректеріне сәйкес был 648 бизнес субъектісі әкімшілік жауапкершілікке тартылыпты. Оның 54-і айыппұл түрінде, 594-і ескерту түрінде болды. 2024 жылы барлығы 27 сот талабы болды. Заң бұзушылықтарды жою туралы 280 ұйғарым енгізілді. 2024 жылдың 6 айында 55 резонанстық іс тіркелді, онда 553,7 млн теңге сомасына 204 тұтынушының құқықтары қорғалды. Бұл бағыттағы белсенді жұмысты Ақтөбе облысы, Алматы, Астана және Шымкент қалаларының департаменттері жүзеге асырды. Мысалы, Шымкент қаласы бойынша аумақтық департаменттің үлестік құрылыста тұтынушының

құқықтарын бұзу бойынша қабылдаған шараларымен тұтынушыға 20 млн теңге көлемінде ақшалай қаражат қайтарылды. Автокөлік дилерлерінің сапасыз автомобильдерді сату жағдайы жиілеп кетті. Аумақтық департаменттердің көмегімен тұтынушы 168 млн теңгеден астам сомаға қаражатты өтепті. Мұндай шаралар Атырау, Ақмола, Шығыс Қазақстан, Қостанай, Қызылорда, Маңғыстау Павлодар, Түркістан облыстарында, сондай-ақ Астана, Алматы және Шымкент қалаларында да жүзеге асты. Тараз қаласында тұтынушылар массаж шапандарын сатып алды, сатушы 14 күн ішінде тауар үшін ақшаны қайтарудан бас тартты. Жүргізілген жұмыстың нәтижесінде 5 тұтынушыға 5 400,0 мың теңге көлемінде ақшалай қаражат қайтарылды. Сонымен қатар, бұл бағытта Қарағанды, Жетісу және Атырау облыстарында нәтиже болмады.

Сонымен қатар, Министрліктің ахуалдық штабы шеңберінде сапасыз және қауіпті өнімді анықтау мақсатында тұтынушылардың құқықтарын қорғау жөніндегі 26 қоғамдық бірлестіктің қатысуымен жыл басынан бері барлық өңірлерде импорттық сүт өнімдерін, құс еті, шұжық өнімдерін, ірімшік, май, күнбағыс майын іріктеу жүргізілді және сараптамаға ұсынылды. Өнімнің 681 түрінің жалпы санынан 405 түрі бойынша немесе 59,5% таңбалау бөлігінде бұзушылықтар (тауар туралы ақпараттың болмауы, мемлекеттік тілде, сондай-ақ санитарлық-эпидемиологиялық талаптардың бұзылуы құрамы бойынша (сәйкессіздік, тиісті құжаттардың болмауы) анықталды.

Тынысбеков мырзаның айтуынша, алдағы уақытта да осы жұмыстар жалғасын табады. Құзырлы орын сапасыз және қауіпті өнімдерді анықтау бойынша Министрліктің ахуалдық штабы шеңберінде қоғамдық бірлестіктермен бірге жұмыс істей бермек. Сонымен қатар келіп түскен өтініштерді мониторингтеу және талдау арқылы халықтың тұтынушылық көңіл-күйін бақылау жүйелі түрде жүзеге асады.

А.ТҰРМАҒАНБЕТОВА,
«Заң газеті»

• МЕРЕЙ

КОНСТИТУЦИЯНЫҢ ҚҰРДАСТАРЫ ЕЛ ТЫНЫШТЫҒЫН ҚОРҒАП ЖҰР

Қазақстан халқы 30 тамызда Конституция күнін атап өтті. Елдің негізгі заңы Қазақстан халқының ерік-жігерін, олардың мемлекетті демократиялық, зайырлы, құқықтық және әлеуметтік мемлекет ретінде құруға деген ұмтылысын көрсетеді, оның ең жоғары құндылығы – адам, оның өмірі, құқықтары мен бостандықтары. Айтулы мерекеге орай ерлігімен және еңбегімен көзге түскен полицейлер марапатталды. Аталған мереке қарсаңында Түркістан облысының 180-нен астам полицейі қошаметке ие болса, сонымен қатар қаза тапқан полицейлердің аналары мен жарларына да сый-құрмет көрсетілді.

Жиын бірінші кезекте қызметтік борышын атқару кезінде қаза тапқан полицейлердің аналары мен жұбайларына сый-құрмет көрсетуден басталды. Жұлдызы ерте сонген полицейлердің туыстарына естелік сыйлықтар мен алғыс хаттарды Түркістан облысы Полиция департаментінің бастығы Мұрат Қабденов табыс етті.

Мерекелік іс-шарада ұмытпай, елестеріп, құттықтап, шақырту жіберіп тұратын полиция басшылығына қаза тапқан полицей Мұхтар Дәуренбековтің жұбайы Динара Жипсыбаева алғысын жеткізді. Жұмыстарына табыс, қыз-

меттеріне биік абырой тіледі. «Құқық тәртібін қамтамасыз етуге қосқан үлесі үшін» медалімен полиция подполковнигі Д.Сартаев, «Ішкі істер органдарының үздігі» төсбелгісімен полиция капитаны Қ.Алекешов, полиция капитаны Б.Махатов, полиция аға сержанты Н.Асанов, ҚР ІІМ-нің Грамотасымен полиция майоры Ғ.Көшкінбаев, полиция майоры Н.Қамбаров, ҚР ІІМ-нің Алғыс хатымен полиция подполковнигі Ә.Бүркітбаев, полиция капитаны М.Тастемір марапатталды.

Сонымен қатар, қызметтік міндеттерін адал атқарғаны

үшін департаменттің грамотасымен – полиция аға лейтенанты М.Темірхан, қатардағы полицей Д.Аманов және Ұлттық Ұлан №6506 әскери бөлімі қызметкерлерінен майор С.Жолаев, капитан Б.Нәлібай, кіші сержант Д.Маратовтар марапатталса, Алғыс хатпен полиция капитаны А.Алғабай да құрметтелді.

Өз кезегінде департамент қызметкерлерінің ішінен жүздеген қызметкер генерал-майор Мұрат Талапұлының Алғыс хатын иеленді.

Полиция генерал-майоры Мұрат Қабденов халық пен елге қызмет етуді өзіне аза-

маттық борыш санаған тәртіп сақшыларын марапаттарымен құттықтай отырып, еңбектеріне табыс, қызметте абырой тіледі.

Сондай-ақ Конституция күні қарсаңында Полиция департаментінің үлкен мәжіліс залында жеке құрам қызметкерлеріне «Ата Заңымыздың» жалпы тарихы бейнеленген хроникалық-деректі фильм көрсетілді. Отанға сүйіспеншілік, қызметтік борышқа адалдықты қалыптастырып, қызметкерлердің рухын көтеру мақсатында жасалған фильмді департаменттің дербес, басқарма бөлімдерінің басшылары мен жеке құрам көрді.

Деректі фильмді тамаша-

лаған тәртіп сақшылары тәуелсіздік алған жылдан, бүгінгі күнге дейінгі аралықта еліміз жүріп өткен жолдар мен Ата Заңымыздың орнығуы, үстемдігі туралы хабардар болды. Ал Тәрбие және кадр жұмысы басқармасы бастығының орынбасары Ерлан Шамшат қызметкерлерді тәртіп пен заңдылықты ұстанып, әрдайым Ата Заңымызға адал болуға шақырды.

– Конституция – біздің мемлекеттілігіміздің берік тірегі, негізгі заң. Ол ел басшылығы жүргізіп жатқан ауқымды өзгерістердің сенімді іргетасы болып табылады. Патриотизм, әділдік, еңбекқорлық, ел мен

отбасы алдындағы жауапкершілік сияқты асыл қасиеттерді бойға сіңіріп, халыққа қалтқысыз қызмет ете беріңіздер. Мереке құтты болсын!», – деп атап өтті.

Шара соңы елімізге танымал өнер жұлдыздарының ән шашуымен ұласты. Полиция әнші-өнерлі қызметкерлермен қатар сахнада Нұржан Төлендиев, Бақытжан Мұстафаев және «Семсер» тобының жігіттері әсем ән шырқап, көпшілікке көтеріңкі көңіл-күй сыйлады. Полиция генерал-майоры халық пен елге қызмет етуді өзіне азаматтық борыш санаған тәртіп сақшыларының еңбектеріне табыс, қызметте абырой тіледі.

Сонымен қатар, Түркістан облысында Конституциямен құрдас 140-тан астам полицей қызмет етеді. Ата Заңымыздың құрдастары орда бұзар жасқа жакындады. Бүгінде олардың әрқайсысы түрлі жоғары жетістікке жетіп, еліміздің дамуына үлес қосып жүр.

Аталған жас мамандар мемлекеттік қызметте үлгілі болып, еліміздің даму жолында өз іздерін қалдыруға ұмтылады. Оның арасында жас та болса бас болып, басшылық лауазымдарда жүргендері аз емес. Конституциямен құрдас сақшының бірі – Түркістан облысы ПД Ақпараттандыру және байланыс басқармасының бастығы полиция капитаны Бек Шамил.

– Мен Ата Заңымыз қабылданған жылы туғанмын, еліміздегі басты құжат – Конституцияның төл құрдасымын. Бақытты балалық шағымды отбасымның ортасында алаңсыз өткіздім. Бұл елдегі тыныштық пен тәуелсіздіктің арқасы деп ойлаймын. Заңы орныққан, бейбіт те тыныш елде өмір сүру бақыт. Мұндай елдің тәуелсіздігі мен құқықтық жүйесін қорғау бізге үлкен міндет,–деді полиция капитаны Бек Шамил.

Раушан НАРБЕК
ТҮРКІСТАН ОБЛЫСЫ

• ОҢ КАДАМ

• ДӨҢГЕЛЕК ҮСТЕЛ

Кәсіпкерлік табыс қаржыландырумен ғана есептелмейді. Істің идеясы мен оның дұрыс уақытта орындалуы дәл сондай маңыздылыққа ие. Жергілікті қауымдастық пен билік органдарымен келісімшарттарға отыру, бизнестегі заңнама мен үлгілерді білу табысты бастаудың құрамдас бөліктеріне жататыны сөзсіз. Осының барлығын «Байтақ жер» жобасы байқауының жеңімпаздары атанған ақмолалық кәсіпкерлер жақсы біледі.

«БАЙТАҚ ЖЕР» ЖОБАСЫНЫҢ АУҚЫМЫ КЕҢ

Ақпан айында Орталық Азияның Еуразия қоры «Шеврон» компаниясымен серіктестікте іске асыратын «Байтақ жер» жобасының қатысушылары арасында қарыздар байқауы аяқталды. 2023 жылдың күзінен бастап туристік бизнес жүргізу негіздерін онлайн және офлайн оқыту курстарында меңгерген 40 кәсіпкердің 22-сі негізгі додаға өтті. Байқау нәтижесінде өз жобаларын эко, этно, агротуризм саласында іске асыру мақсатында тоғыз кәсіпкер екі жылдық мерзімге 2-6 млн теңге мөлшерінде пайызсыз қарыздарға әрі «MOST» бизнес-акселераторының сарапшылар трекиіңін иеленді.

– Жобаны іске асыруға дейін демалыс базасы келушілерді қабылдамады. Қазір апта сайын базамызға 15-25 адам келіп тұрады. Қонақтарымызға тимбилдинг ұйымдастыру, караоке, балалардың көңілін көтеретін қызметтер ұсынамыз. Адамдар балық аулау, велосипедпен жүру, атқа міну, орманға бару әрі отбасылық мерекелерді тойлау секілді сұраныстарымен келеді. Жакын арада монша құрылысын аяқтаймыз. Бизнесіміздің үлгісі шағын және орта бизнесті қолдаудың қаншалықты маңызды екенін аңғарады,– дейді Ақкөл ауданындағы «Лагуна Акколь» демалыс базасының иесі Ғалия Ысқақ. Оның айтуынша, 4 млн мөлшерінде алынған қарыз көшет егуге, жарықтандыру мен балалар алаңын ұйымдастыруға, үстелдер мен караоке сатып алуға жұмсалған.

Астанаға жақын Еңбек ауылындағы «AUYL-PARK» агротуристік стартаптың авторы Жұма Нұрғалиева ауылдық өмірге, шаруашылыққа қызығушылықтарын танытатын келушілер санының өскенін айтып отыр. Қарыз жобаның туристік инфрақұрылымын жақсартуға, монша салуға және жана жұмыс орындарын ашуға жәрдемдесті деген кәсіпкер туристердің саны 20-30 пайызға, ал табыс 25 пайызға дейін ұлғайғанын жеткізді.

– «Байтақ жер» жобасына қатысу біз

үшін саяси жағынан маңызды болды. Себебі, жобаның көрсеткен қолдауы арқасында біз стартабымыздың дамуы үшін шешуші рөлге ие жер мен инфрақұрылым сұрақтарын жергілікті деңгейде тиімді шеше алдық. Жоба кеңесшілерімен бірге біз егжей-тегжейлі жоспар құрастырып, дамуымыздың келесі қадамдарын жасап, оны іске асыруда қолдауға ие болдық. Базамыздың дамуына үлес қосатын басқару компаниясымен меморандумға қол қойдық, – деген «Sevenhills» барлық маусымдық шаңғы базасының астаналық иесі Ләззат Батырқожа күзде қарыз қаражатына сатып алынған көтергіш жабдықтарын орнатпақ.

Көкшетаудағы «Буррата» ірімшік компаниясының басшысы Эльвира Мұқашева жобаға қатысу арқасында өнімдерін сертификаттауға мүмкіндік алған. Ол бөлінген қарызын арнайы ғимаратты жөндеуге, жабдықтарды сатып алуға жұмсағанын айтты. Ал Баян Сковородникова қарызын Зеренді ауданында «ORDA ZEREN» демалыс зонасының жағажай инфрақұрылымын ұйымдастыруға бағыттап, қонақтарды қабылдай бастаған. Целиноград ауданының этнографы Алтынай Тәңір берген жабдықтарды сатып алып, қазақ киіз үйлерін қайың шпонынан «QAZAQ UY» отбасылық бизнесі негізінде өндіре бастапты.

Ақмола облысындағы эко, этно, агротуризмді дамытуға бағытталған «Байтақ жер» жобасы 2022 жылдан бері жүзеге асырылады. Жобаның I кезеңінің алты жеңімпазы өз жобаларын іске асыруға арналған пайызсыз қарызға ие болды. Жобаның II кезеңіне қатысуға ниетін білдірген 73 кәсіпкердің 40-ы оқыту курсынан өтіп, олардан ақпанның соңында өткізілген байқау нәтижесінде 9 жеңімпаз іріктелген еді.

Е.КЕБЕКБАЙ,
«Заң газеті»

САРБАЗДАРҒА РУХ БЕРГЕН ШАРА

Конституция күніне орай Бауыржан Момышұлы атындағы Қазақстан Республикасы Ұлттық ұланының 5571 әскери бөлімінде «Конституция – мәңгілік елдің тұғыры» тақырыбында дөңгелек үстел өтті.

Бұл шараны Алматы қаласының А.П.Чехов атындағы Орталық кітапханасының меңгерушісі Айнұр Балаубасева аталған әскери бөлім қызметкерлерімен бірігіп ұйымдастырды. Отставкадағы судья Советхан Сәкенұлы мен Қазақстан Қарулы Күштерінің ардагері, отставкадағы полковник Мұхамеджан Әбдібек әскери бөлім қызметкерлері мен сарбаздарға Ата Занның тарихы, мемлекет үшін алар орны, патриоттық тәрбие туралы келелі әңгіме қозғап, ой-пікірлерін ортаға салды.

Мерекемен құттықтаған СоветханСәкенұлы:

«Мағжан Жұмабаев:

Арыстандай айбатты,

Жолбарыстай қайратты

Қырандай күшті қайратты

Мен жастарға сенемін! – деген өлеңін Сіздер секілді жастарға арнаған. Біз сіздерге сенеміз» деп сарбаздарға рух беріп, ел алдындағы жауапкершілігін одан әрі сезіндірді. Дөңгелек үстелге қатысушылар сарбаздардың Конституция, заң нормалары, т.б. жайлы қойған сұрақтарына жауап берді.

Шара әскери бөлімде бекер өткен жоқ, соның барысында сарбаздар соңғы кездері елімізде шығып жатқан жаңа туындылармен таныстырды. Мұндай тәрбиелік мәні зор шараның елді қорғар ер-азаматтардың құқықтық, т.б. тұрғыдағы сауаттарын арттырып, ой-таным көкжиегін кеңейтері анық.

Т.СМАҒҰЛҚЫЗЫ,
«Заң газеті»

Баспасөз – 2024

Құрметті оқырман!

«Заң газеті» және «Юридическая газета» газеттеріне, «Заң» журналына жазылу жалғасып жатқанын естеріңізге салғмыз келеді.

Төл басылымдарыңыздан қол үзіп қалмаңыздар!

Біздің басылымдарға «Қазпошта» АҚ бөлімшелері, «Қазпресс» ЖШС дүңгіршектері және Алматы қаласындағы «Дауыс» жүйесі арқылы жазылуларыңызға болады.

Жазылу индекстері: *жеке тұлғалар үшін – 65921, заңды тұлғалар үшін – 15921* ✉ zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА

ТАРАТУ

3. «АЛЫП сауда-қалашығы» ЖШС (БСН 240240012158) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, 160900, Түркістан облысы, Сарыағаш ауданы, Сарыағаш қаласы, көшесі Б.Ермеков, 3 құрылыс, тел. 87789839440.

8. «ҚАМҚОР» ауыл шаруашылығы өндірістік кооперативі (БСН 231240005106) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Қазақстан, Түркістан облысы, Отырар ауданы, Отырар а/о, Арыс ауылы, Қасым хан көшесі, 25 үй, пошта индексі 160711.

9. «Система Вагитон Золотницкая» ЖШС (БСН 231240020586) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады: Астана қаласы, Сарыарқа ауданы, Кенжебек Кумисбеков көшесі, 9-үй, 51-пәтер.

10. «QAZTECH BUSINESS» ЖШС (БСН 200440002775) өзінің таратылатыны туралы хабарлайды. Талап-шағымдар осы хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжайда қабылданады:

Түркістан облысы, Созак ауданы, Таукент ауылы, Геолттар көшесі, 10 үй, телефон +77020891797.

11. «SАНNA KAZ» ЖШС (БСН 240340008321) өзінің ерікті түрде таратылуы туралы хабарлайды. Наразылықтар осы хабарландыру жарияланған сәттен бастап екі ай ішінде келесі мекенжай бойынша қабылданады: ҚР, Алматы қаласы, Бостандық ауданы, Абай даңғылы, 52 үй, 802-93, индексі 050008.

12. «Фонд развития медицинских технологий, инноваций» жеке қоры (БСН 180440003856) өзінің таратылғаны туралы хабарлайды. Шағымдар хабарландыру жарияланған күннен бастап 2 ай ішінде мына мекенжай бойынша қабылданады: Астана қаласы, Самал шағын ауданы, 12 ғимарат, «Astana Tower» БО, 5-қабат, тел. 8-707-060-17-23.

ӘРТҮІРІШ

2. «Кредит Сервис Ломбард» ЖШС өтелмеген мүлкті сату бойынша аукциондар өткізеді

Өтетін орны: Астана, А.Кравцов көшесі, 6.
Өткізілетін күні: 10.09.2024–20.09.2024 ж.
Анықтамаға арналған телефон: +77753712969.
Лиц. 01.21.0009Л.

ЖК «Gold Capital» Нұр-Сұлтан қ., Абай көшесі, 78, 105-кеңсе. Тел.: 8 (7172) 52-02-11, 8(702)839-90-86.

«Sokrat-PV» Юридическое агенство» ЖШС, Павлодар қаласы, Крупская көшесі, 61, кеңсе 23. Телефон: 87027159520; 87182221266 (жұмыс).

«Назар-1 фирмасы» ЖШС («РУТА» ЖА), директоры Кривилова Татьяна Ивановна. Шымкент қ., Г.Ильев көшесі, 47 (Шаймерденов к. бұрышы) RBK банктің жанында, Тел.: 8 (7252) 53-40-48. WhatsApp : +7-705-705-31-31. E-mail: pazar.reklama@gmail.com

ЖК «TRade and service», Алматы қ., ш/а Жетісу-3, 55/133.

ЖК «Аюбаева», Қарағанды қ., Жамбыл көшесі, 11. Тел.: 8 (7112) 42-00-71.

«Грация» ЖШС, Атырау қаласы, Махамбетов көшесі, 107-а, 2-бөлме, тел.: 32-14-29, 30-65-24, 8701 920 4538.

«ЮрСлужба» ЖШС, Көкшетау қ., Е. Әуелбеков көшесі, 129. Тел.: 8 (7162) 25-77-17, 8(747) 8097074.

«Версия-Пресс» ЖШС, Павлодар қ., Естай көшесі 40. Тел.: 8 (7182) 32-47-67, 32-49-04

Қалиасқаров Нұрлан Нұрғысұнұлы ЖК, Петропавл қ., К.Сүтішов көшесі, 58, 30-бөлме, 3-қабат. Тел.: 8 (7152) 46-02-57, ұялы тел.: 8 (777) 572-29-91, 8 (701) 315-54-59.

ЖК «Бакирова Г.», Шымкент қ., Желтоқсан көшесі, 18. Әділет Департаментінің жанында. Тел.: 8 705 714 58 77.

Михеева Ольга Станиславовна ЖК, Қостанай қ., Гоголь көшесі, 110, ВП 67 (Чехов-Гоголь көш. қиылысы), Тел.: 8-714-2-50-97-07, ұялы тел.: 8-7758847211, 8-7053506918.

«Озат-1» ЖШС, Ақтөбе қ., Алтынсарин көшесі 31. Тел.: 8 (7132) 40-41-05, ұялы тел.: 87774348344 және Ақтау қаласы.

ЖК «SAPA KZ» Атырау қаласы, ұялы тел.: 87781063779, e-mail:zan-at@mail.ru.

«Юридическая фирма «Консультант» ЖШС Орал қ., Л.Толстой көшесі, 28. Тел.: 8 (7112) 50-88-05.

«Реклама» ЖШС, Орал қ., Достық-Дружба даңғылы, 182. Тел.: 8 (7112) 50-47-34.

«Компания Жете» ЖШС, Талдықорған қ., ш/а, Молодежный 3-үй, 1-п. Тел.: 8(7282) 24-29-66, 87058147221.

ЖК Гавриленко И.И., Қостанай қ., пр. әл-Фараби 119-үй, 407-А бөлме. Тел/факс: 8 (7142) 53-63-21.

«Жас Отау» ЖК Қыдырбаева Н.Н. Қызылорда қ., Әйтеке би көшесі, 27. Тел.: 26-45-89, ұялы тел: 8 (777) 402-28-28; 8 (700) 332-24-78

ЖК Тажибаева, Тараз қаласы, Қойкелді көшесі 158 а, ХҚО аумағы. Ұялы тел.: 87017268772, 87054422939.

ЖК Новоселова Лилия, Петропавл қаласы, Қазақстан Конституциясы көшесі, 28-үй, 1-қабат. Тел.: (87152) 46-74-77, 8-777-228-64-13.

ЖК «Reklam Service», Тараз қаласы, Төле би көшесі, 73 (ауладан кіру). Тел.: 8(7262)502222, ұялы тел: 87019457336 Татьяна.

ЖК «Вьдай», Өскемен қаласы, 60. Тел.: 8(7232) 578414, ұялы тел.: 87772256506.

ЖАРНАМА БӨЛІМІ:

Алматы қаласы
Тел.: 8(727) 292-43-43,

8 (708) 929-98-74

E-mail:
zanreklama@mail.ru

ЖАРНАМА ҚАБЫЛДАЙТЫН ОРЫНДАР:

«Media page kz» ЖК, ZANGAZET.KZ - Алматы қаласы, Ақтоқын көшесі, 4Б, 1 қабат, 1 кеңсе, www.zangazet.kz, WhatsApp: 8 707 388 40 80.

ИП «Profy Agency kz»
Тел. 8 705 185 75 73, 8 701 739 27 83, 8 747 280 09 12, 8 707 895 21 99.
г.Алматы, пр.Абылай хана, 60, оф.509
e-mail: zan-info@mail.ru, www.zan-info.kz

«KAIROС» ЖК, Алматы қаласы, Жібек жолы даңғылы, 55, Пушкин көшесімен қиылысы, «Алма» СО, 4 қабат, ресепшн, тел.: 271-49-39, 8707 705-92-22. E-mail: kaldybaeva@mail.ru. Барлық хабарландыруды What's app бойынша қабылдаймыз.

• БАЙҚАУҒА!

Кешкі сағат сегіздер шамасы. Аспанды көмкерген қалың бұлттан ба, жоқ әлде күз келгенде аспан қоюлана түседі ме, даланы лезде қараңғылық басты. Үйдің ішінде сырттан кіргенде дәмді тамақтың иісі бірден сезіледі. Қарны ашқан балалар бірден дастарқанға отыруға асықты.

Алты жасар Естай әкесі келмей ас ішуді бастамайтынын жақсы білетін. Әкесінің үйге келуін анасымен бірге күтіп, алдынан жүгіріп шығатын да Естай. Кейде өзінің әкесін соншалықты жақсы көретінінен өзі ыңғайсызданатын, себебі ағатайы мен әпкесі әкелерін жақсы көрмейтін секілді.

Ащы судан ішіп келген күндері сүйікті әкесі Естайдан басқасының бәрін аямай ұрып соғатын. Анасын, әпкесін, тіптен Жалғас ағасын да. Бірақ ағасының бойы әкесімен теңескен соң бұрынғыдай қатты ұра алмайды. Естай кішкентай болған соң ба, әлде әкесі өзіне деген ерекше мейірімді сезген соң ба, кенже баласына қол көтермейді. Алайда әкесінің қатыгездігі отбасындағы тыныштықты бұзып, әрбір кештің қорқынш пен белгісіздікке толы болуына себеп болды. Бала болса да үйіндегі ауыртпалықты сезініп, отбасындағы зорлық-зомбылықтың әрдайым қайталануынан қорқып өсті.

Әкесі әдеттегіден ерте келді. Естай алдынан жүгіре шығып мойнына асылды. Аузынан шығып тұрған ащы істен бетін тыжырайтып, тезірек қасынан кетуге асықты. Ақырындап таяғымен келіп жайылған дастарқан басына жайғасқан әкесінің ішімдікке лық тойлып, гөпіргеніне үйренген балалар құйылған асты ішіп, тезірек тұрып кетуге асықты.

Сара – көз тартарлық сұлулық иесі. Оның бота көздері, найзадай қайырылған ұзын кірпіктері көзілдіріктің арғы жағынан мұң мен қайғының лебін сездіріп тұрғандай. Бұл көздерден бейнебір жанұшыра көмек сұрап тұрған жанның жанайқайы байқалады. Толқынды, жұмсақ шаштарын жинап, желкесіне түйіп қойса да, шаштарының бірнеше бұйрасы тындамай, еркін жайылып тұр. Табиғатынан нәзік, толған айдай әшпақ келіншек, осындай маскүнем еркектің қасына қалай тап болды екен деп ойларсың. Сұлулығы мен нәзіктігі оны бөтен, қатал әлемнен құтқаруды сұрап тұрғандай.

Асхат бір кездері тепсе темір үзетін өр мінезді, қайратты жігіт болатын. Ішімдік дегенге мүлде жоламайтын, парасатты жан еді. Ал Сара болса жетімдер үйінде өскен, өзіне сенімсіз, өмірдің қатал сынынан өткен қыз. Асхат оның құтқарушысы, арқасүйер азаматы болатындай көрінді. Беймәлім сезімге ерік беріп, өзінен бірнеше жас үлкен, оның үстіне әйелі қайтыс болған, бір баласы бар еркекке тұрмысқа шықты. Анасыз қалған баласына қамқор болып, бар мейірімін сыйлады. Күйеуіне де жақсы әйел болуға тырысты.

Жас ұлғайған сайын, тұрмыс тауқыметі әйелдердің сұлулығын алатыны белгілі, бірақ Сараның бойындағы сұлулық соламады. Керісінше, оның тартымдылығы уақыт өткен сайын арта түсті. Оның бойындағы табиғи сұлулық пен нәзіктік кез келген адамды өзіне баурап алатын. Тек ер адамдар ғана емес, қарттар да, балалар да, тіпті жануарлар да оның жанында болуды қалап тұратындай.

Сара мен Асхаттың тұңғыштары дүниеге келгенде, олар өздерін ең бақытты жан санайтын. Бірақ уақыт өте келе, Асхаттың Сараға деген сезімі қызғанышқа айналды. Әйелінің сұлулығын басқалар түгіл, өзінен де қызғанатын күйге жетті. Сараның кірпіяз мінезіне тәнті болып, оған мақтау айтқан адамды көрсе, Асхаттың іші алай-дүлей болып, өздігінен ашуға булығып, жанжал шығаратын. Сараның айналасындағы адамдардың оған деген сүйіспеншілігі мен құрметі Асхаттың жүрегіндегі қызғаныш отын лаулатып, олардың қарым-қатынасын қиындата бастады.

Асхат өзін әйелінің алдында әлсіз, бейшара сезінгісі келмеді. Ол неге

екенін өзі де түсінбейтін, бірақ әйеліне деген махаббат біртіндеп өшпенділікке айналып бара жатты. Сараның сұлулығы мен мейірімі оны таңғалдырса да, Асхат оған лайық емес екенін сезініп, ішкі қыжылмен арпалысатын. Әйелінің барлық қорлығына төзіп жүргені оның ашуын одан сайын өршітті. Сара барлығына шыдады, тіпті, Естайдың дүниеге келуі олардың қарым-қатынасына өзгеріс әкелетіндей көрінді. Бірақ бұл үміт ұзаққа созылмады.

Асхат бірте-бірте ішімдікке құмарлана бастады. Өр ішкен сайын оның әйеліне деген қатыгездігі арта түсті. Сүйікті әйелі енді сокқыға шыдаған сайын, Асхаттың өзбырлығы күшейе берді.

Бір күні ол ішімдікке сылқия тойып келіп, ұйықтап жатқан Сараның бетіне

және не себептен мұндай зұлымдыққа баруы түсініксіз еді. Жалғас, он алты жасар жеткіншек, әкесіне алғаш рет қарсы шықты, өгей анасын арашалау үшін қол көтерді. Көз жасына ерік берген Естайдың есінде қалғаны осы ғана.

Қайсенов Абылай Әзімханұлы – 48 жастағы тәжірибелі тергеуші. Ол ауыр қылмыстарды ашудағы жетістіктерімен танымал және өз жұмысын шын жүректен сүйеді. Әрбір істі қолға алғанда нәтижеге қол жеткізбей тоқтамайды. Қайсеновтің мінезі қатал әрі бірбеткей, екіжүзділікті жек көреді. Өз пікірін ашық білдіреді, бұл қасиеттері оның майор шенінен жоғарылауына кедергі болса да, мықты тергеуші ретінде кәсіби беделіне кедергі емес.

Жақында ғана келген стажер Берік бастапқыда Абылайдың кабинетіне кіруден қорқып, бір апта бойы әрең жүрген

ҚАРАЛЫ СЫРЛАР

үңілді. Ай сәулесі әйелінің жүзін ерекше нұрландырып тұрғандай, бірақ бұл көрініс оның қызғаныш пен өшпенділік сезімін оятты, өзіне тосқауыл бола алмады. Тиісгерге сылтау таппай, Асхат қолына сақал қырғышты алып, әйелінің бетін осып жіберді. Талай рет басынан алған соққының салдарынан Сара Естайды босанар сәтте көзіне зақым келтіріп, көру қабілеті нашарлаған еді. Бірақ қалың көзілдірік те оның табиғат берген сұлулығын жасыра алмады. Оның сұлулығы мен шыдамдылығы бәрібір де көздің жауын алып, айналасындағы адамдарды өзіне тарта берді. Сараның өмірі қиындыққа толы болғанына қарамастан, оның бойындағы нәзіктік пен қайсарлық бақытты өмірге деген сенімін жоғалтпады.

Дастарқан басындағы ауыр үнсідік әдеттегідей Асхаттың ашу-ызасына ұласты. Қасындағы балалар да, Сара да оның кезекті жарылысын күткендей, үреймен қарап отыр. Жалғас пен Сәбира столдан тұруға әрекеттеніп еді, Асхат қолындағы таяғын жерге гүрс еткізді. Бұл оның «Орындарынан қозғалмандар» деген бұйрығы еді. Сара әлдене айтпақ болып аузын ашқаны сол еді, Асхаттың таяғы оның бетінен осып өтті. Көзілдірігі бір сәтте қанға боялды. Бұрын-соңды анасын мұндай күйде көрмеген Сәбира шыңғыра жылады. Жалғас әкесінің әйеліне қарай төнген қимылына тосқауыл болуға тырысты, бірақ күші басым ересек адам оны итеріп тастап, Сараны одан әрі ұра берді. Болып жатқан сұмдыққа шарасыз қарап қалған Естай өксігін ішіне жұтып, көз жасын әкесіне көрсетуден қорықты. Қаны сорғалап, есінен танып құлаған анасының үстіне әкесі тағы да тепкісін жаудырды. «Неге? Не үшін?» деген сұрақтар балалардың санасында мәңгі қалғандай.

Сара талықсып құлап түсті. Бұл сәтте Жалғас дауысын көтеріп, Сәбираға: «Тезірек жәрдем шақыр!» – деп айғайлағаны сол, әкесі таяп жатқан әйелін одан сайын тепкіге салды, оның не үшін

– Мен барлығын тексердім, – деді стажер тергеушінің ойын оқығандай. – Иә, содан? – Симаков Асхат, 45 жаста. Әйелі, үш баласы бар. Тұрақты жұмысы жоқ, әр жерде жалданып қара жұмыс істейді. Тапқан ақшасының басым бөлігін ішімдікке жұмсайды. Сол күні үйіне қонбаған, бұған дейін де осындай әдеттері болғандықтан, ешкім оны күтпеген. Сағат түнгі 22:00 шамасында жүк түсіріп, ақшасын алып, екі аялдама жердегі «Смак» сыраханасына барып бес бокал сыра ішкен. Жанында ешкім болмаған. Түнгі 23:45 шамасында сыраханадан жалғыз шыққан. Одан кейін оны ешкім көрмеген. Қала сыртына не үшін барғаны белгісіз, мүмкін біреу шақырған болар. Ешкіммен жанжалдаспаған. Көпшілік оны тұйық адам деп сипаттайды. Тағы бір жағдай, екі ай бұрын аяғын сындырып, содан бері таяқ ұстайды. – Оқиға орнында ешқандай таяқ бол-

мады ғой?

– Болмады. Мүмкін оны сол таяқпен ұрып..

– Мүмкін. Оқыста ішкен адамды өлтіріп, суға лақтырған секілді, – деді майор.

– Мен олай ойламаймын.

– Түсіндір.

– Көршілерінің айтуынша бір апта бұрын Симаков әйелін қатты сокқыға жығып сабаған. Бірнеше күннен соң есін жиған әйел ауруханадан қашып кеткенге ұқсайды. Ешқайда арызданбаған.

– Сенің ойыңша Симаковты әйелі өлтіруі мүмкін бе?

– Әйелінің өзі болмаса да сыбайласы болуы мүмкін.

Жаңа ғана қызықсыз көрінген маскүнемнің ісі енді жаңа бір көрініс алғандай. Абылай іштей стажердың тапқырлығына тәнті болса да, онысын білдіруге асықпады. Қандай болса да қылмыстың аты – қылмыс, тергеуші оның түбіне жетуі қажет. Ілгіште тұрған қалпағын басына киді де, «Не қарап тұрсың, кет-тік», – деді.

Сара жыламады. Денесі әлі суи қоймаған күйеуін жоқтап, өтірік те болса көзіне жас алмағанына Абылай таңырқай қарады. Болмысы нәзік болса да, мықты әйел деп ойлады ішінен. Маңдайындағы қанталаған тыртық әлі де көрініп тұр. Көзінің астындағы көгерген іздер көзілдіріктің арғы жағынан сығалап тұрғандай. Сұлу бейнені қанша бұзуға тырысып бетіне тыртық пен сызат түсірсе де, дегеніне жете алмағандай. Гаухар тасты қанша лайласаң да, сындырсаң да ол гаухар боп қала береді. Сараның бейнесін дәл сол гаухарға теңеуге болады. Тек оның тұнық көздері осынша нәзік әйелге тым суық көрінеді. Суық әйнек секілді, әлденені жасыратындай. Ол тергеушілерге осыдан бір апта бұрын онбай таяқ жегенін, мұның үйреншікті жағдай екенін де айтты. Қылмыс болған күні күйеуін көрмегендігін, сол күні ауруханада болдым деп ақталды.

– Не үшін арызданбадыңыз? – деп сұрады Берік әйелге аяныш сезіммен.

– Арызданғанда қайда барамын? – деді Сара. – Көп болса, бірнеше тәулікке қамауға алар, кейін шыққан соң бұл жағдай қайталанарды. Ал менің балалармен баратын ешкімім жоқ.

Қанша әйел осылай маскүнем күйеулеріне шыдап келеді? Бірі балалары үшін, бірі абырой үшін, ал енді бірі баратын жері жоқ, толықтай күйеуіне тәуелді болғаны үшін. Белгісіз сезім бойын билеген тергеуші орнынан тұрып, бөлмені айнала қарай бастады. Әрбір бұрыш, әрбір зат әйелдің ішкі әлеміндегі қайғы мен өшпенділіктің куәсі болып көрінді. Күйзеліс пен қиындықтың күрделі араласуында өмір сүрген әйелдің әңгімесі тергеушінің жан дүниесіне әсер еткендей.

– Үлкен ұлыңыз колледжде оқиды екен, сөйлессем бола ма? – деп сұрады тергеуші.

– Иә, бірақ бір нәрсені білгеніңіз жөн, ол менің туған ұлым емес. Асхаттың бірінші некедегі баласы. Анасы

ертеректе қайтыс болған. Мен оны өз баламдай көремін, – деді Сара.

Тергеушілерді көрген Жалғас қобалжып, әлденені жасырып отырғандай дұрыс жауап бергісі келмеді.

– Әкенізбен жиі сөзге келіп тұратын ба едіңіз?

– Ол үнемі ішімдік ішіп, бізге қол көтеретін.

– Ал сіз ше, оған қол көтердіңіз бе?

Жалғас қолдау күткендей Сараға қарады. Ол оның ойын түсінгендей, сұраққа өзі жауап берді:

– Жалғас ешқашан әкесіне қол көтерген емес. Сол күні мен ес-түссіз жатқан кезде балалар қатты шошыды. Ал әкесі... әкесі мені өлтірмекші болған. Сол кезде Жалғас араша болды, әкесіне алғаш рет қол көтерді. Егер ол сол іске бармағанда, мүмкін мен алдарыңызда отырмас па едім.

– 17 күні сағат 21.00 мен түнгі 1 аралығында қайда болдыңыз? – деп сұрады тергеуші.

– Үйде, – деп Сара тағы да баланың орнына жауап берді.

Тергеуші Жарасқа қарады.

– Үйде, – деді Жарас сенімсіз дауыспен.

– Кім растай алады? – деп сұрады тергеуші.

Жалғас үндемеді. Оның орнына тағы да Сара жауап берді:

– Балалар, оның үйде болғанын балалар ғана растай алады.

Сәбира мардымды ештеңе айта алмады. Сол күнгі оқиғаны есіне түсіргісі де келмеді. Әкелері өлтірілген күні ағасын біресе үйде болды деп, біресе болған жоқ деп шатастырды. Баланың үлкен стресс алғаны анық. Ол әкесінің жоқ екеніне сенгісі келгенімен, әлі де сене алмайтындай көз жасына ерік берді. Бөлменің бұрышында бүрісіп отырған Естай тергеушілерге де, анасына да, бауырларына да жақ ашпады. Баланың психикасы соққы алғаны көрініп тұр.

– Осы жердегі қырғын төбелестің куәсі болды. Сол оқиғадан кейін мүлдем жақ ашпайды. Әкесін іздейді, – деді анасы күрсініп.

Сұрақ барысында Асхаттың ешкіммен ренжіспегені, жұмысында артық әрекет көрсетпейтіндігі анықталды.

– Түсініксіз жағдай, – деді Абылай қалпағын қолына айналдырып. – Сен не ойлайсың? – деп сұрады стажерден.

– Әйелі мен үлкен ұлы әлдене жасыратын секілді. Өлі де ақпарат жинау қажет.

– Жасыратыны анық, тек жасырғаны үшін біз оларды қылмыскер санай алмаймыз. Сен көршілерге, ал мен әйелі жатқан ауруханаға барамын. Мүмкін жаңа мәліметтер анықтармыз, – деді Абылай.

Берік қылмысқа қатысты жаңа ақпарат алу үшін көршілердің барлығынан жауап алды, бірақ олардан істің алға басуына ықпал ететіндей нақты мәлімет ала алмады. Марқұмның ішімдікке құмарлығы, әйелінің биязы мінезі мен жақсы адам екендігі туралы айтылды. Көршілердің айтуынша, Сара күйеуінің тепкісіне ұшыраса да, оның жамандығын жасырып, балаларға жақсы ана болуға тырысқан.

Абылай ауруханадан алған ақпараттың мәнін түсінуге тырысты. Сараның берген жауабы мен дәрігердің мәлімдемелері бір-біріне сәйкес келмейтінін байқады. Әсіресе, басынан қатты соққы алған әйелдің тірі қалуы екіталай болғанымен, бір аптаның ішінде қалай аяққа тұрғаны таңқаларлық еді. Сара ауруханадан толық айықпастан шыққан. Дәрігердің рұқсатынсыз қалай және қайда кеткені белгісіз болып қалды. Кейін, ауруханаға қайта бармайтынын, жақсы болғанын хабарлап, қоңырау шалған.

– Ол бір апта ес-түссіз жатты ма? – деді тергеуші сенімсіздік білдіріп.

– Алғашқы екі күн реанимацияда, кейін палатаға шығарылды. Бірақ бірден аяққа тұрып кетуі мүмкін емес жағдай, – деді дәрігер.

– Сол аралықта күйеуі келді ме?

– Жоқ, балалары келді, бірақ күйеуін көрген емеспін. Ұмытып барамын, әпкесімін деп бір әйел адам келді. Зардап шегушіге қатты ұқсайды.

Бакыт ЖАЛИЕВА

(Жалғасы бар)

Редакторлар кеңесінің төрағасы – директор **Досымбек ӨТЕҒАЛИЕВ**

Бас редактор **Айнұр СЕМБАЕВА**
Бас редактордың орынбасары **Шолпан ҚАРАЕВА**

Нөмірдің кезекші редакторы **Ерлік КЕБЕКБАЙ**

МЕНШІКТІ ТІЛШІЛЕР:

Астана Айша Құрманғали 8 707 851 91 13.
Алматы Нұрбол Әлдібаев **облысы** 8 701 357 66 84.
Ақтөбе Жансая Есмағанбетова **облысы** 8 705 398 62 83.
Атырау Боранбай Ғалиев **облысы** 8 775 543 03 80.
Маңғыстау Жазира Әбіл **облысы** 8 702 514 54 44.
Қызылорда Гүлбану Мақажан **облысы** 8 701 697 39 86.
Түркістан Сейітхан Құлмаханбетов **облысы** 8 707 721 19 59.
Шадиар Мекенбайұлы 87757335665
Батыс Нұрлыбек
Қазақстан Рахманов **облысы** 8 707 177 80 70.

РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕНЖАЙЫ:

050012, Алматы қаласы, Х.Досмұхамедұлы көшесі 68 «б»-үй.
Қабылдау бөлмесі: 292-43-43, 8 708 929 9874, zangazet.kz

E-mail: zanreklamaastana@mail.ru

«Заң газеті» аптасына 2 рет – сейсенбі, жұма күндері жарық көреді.
Жеке таралым 5128 дана
Апталық таралым 10 256 дана

Тапсырыс №105 Индекс 65921

Газет Қазақстан Республикасы бойынша таралады

Газетіміздің электронды нұсқасын ZANMEDIA.KZ сайтынан оқи аласыздар.
Газет бетіндегі жарияланымдардың позициясы мен фактілері үшін редакция жауап бермейді. Жарнама мен хабарландырулардың мазмұнына жарнама беруші жауапты. Жарнама берушінің жіберген қателігіне байланысты талап-тілектер хабарландыру жарияланған күннен бастап екі ай мерзім ішінде қабылданады. Газетті есепке қою туралы №16297-Г куәлікті 2017 жылғы 12 қаңтарда Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникация министрлігі берген. Газеттің терімі мен бет қаттау жұмыстары «Заң» Медиа-корпорация» ЖШС компьютерлік орталығында жасалды. Алматы облысы, Іле ауданы, Өтеген батыр ауылы, Сейфуллин көшесі, 2«б», «Принт плюс» ЖШС баспаханасында басылып шығарылды. Тел.: факс. 8 (727) 51-78-27, 8 (727) 51-78-31